

ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA I ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

(FILAR III)

GRUPY KAPITAŁOWEJ Powszechnej Kasy Oszczędności
Banku Polskiego Spółki Akcyjnej

WG STANU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2009 ROKU

WPROWADZENIE

Raport „Adekwatność kapitałowa i zarządzanie ryzykiem (Filar III)” („Raport”) Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego SA („Grupa Kapitałowa PKO BP SA”, „Grupa Kapitałowa”, „Grupa”) według stanu na dzień 31.12.2009 roku został przygotowany zgodnie z wymaganiami art. 111a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹ oraz z wymogami określonymi w uchwale nr 385/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 roku *w sprawie szczegółowych zasad i sposobu ogłaszania przez banki informacji o charakterze jakościowym i ilościowym dotyczących adekwatności kapitałowej oraz zakresu informacji podlegających ogłaszaniu* („uchwała nr 385/2008 KNF”).

Zgodnie z § 6.1 uchwały nr 385/2008 KNF, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA („PKO BP SA”, „Bank”) będąca jednostką dominującą w rozumieniu § 3 tej uchwały, ogłasza w cyklu rocznym informacje dotyczące adekwatności kapitałowej w odrębnym dokumencie, publikowanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy.

Niniejszy Raport został sporządzony zgodnie z przyjętymi przez Bank Zasadami polityki informacyjnej PKO BP SA w zakresie adekwatności kapitałowej², które zawierają szczegółowe informacje o zakresie ujawnianych informacji w zakresie adekwatności kapitałowej, sposobie ich weryfikacji oraz publikacji.

Raport obejmuje rok zakończony dnia 31.12.2009 roku. O ile nie zaznaczono inaczej, w Raporcie zostały zaprezentowane dane skonsolidowane Grupy Kapitałowej PKO BP SA. Ponieważ na kształt profilu ryzyka w Grupie Kapitałowej PKO BP SA dominujący wpływ wywiera Bank PKO BP SA (96%³ skonsolidowanej sumy bilansowej, 92%⁴ skonsolidowanego wyniku działalności bankowej Grupy), część informacji zawartych w raporcie dotyczy danych jednostkowych Banku PKO BP SA. O ile nie zaznaczono inaczej, dane liczbowe przedstawione w raporcie wyrażone zostały w milionach złotych. Ewentualne różnice w sumach i udziałach wynikają z zaokrągleń kwot do milionów złotych oraz zaokrągleń udziałów procentowych do jednego miejsca dziesiętnego.

Niniejszy Raport był przedmiotem wewnętrznej weryfikacji przeprowadzonej przez audyt wewnętrzny Banku.

¹ Dz. U. z 2002 roku Nr 72, poz. 665 z późniejszymi zmianami.

² Zasady polityki informacyjnej PKO BP SA w zakresie adekwatności kapitałowej udostępnione są na stronie internetowej Banku (www.pkobp.pl).

³ Udział spółek w skonsolidowanej sumie bilansowej został wyliczony w stosunku do skonsolidowanej sumy bilansowej przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi według stanu na 31.12.2009 roku.

⁴ Udział spółek w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej został wyliczony w stosunku do skonsolidowanego wyniku działalności bankowej Grupy Kapitałowej PKO BP SA przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi za rok zakończony 31.12.2009 roku.

SPIS TREŚCI

1. INFORMACJE O BANKU I GRUPIE	4
2. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	5
2.1. RYZYKO KREDYTOWE	6
2.2. RYZYKO RYNKOWE I PŁYNNOŚCI.....	19
2.3. RYZYKO OPERACYJNE	25
2.4. RYZYKO BRAKU ZGODNOŚCI	26
2.5. RYZYKO BIZNESOWE	26
2.6. RYZYKO REPUTACJI	27
3. FUNDUSZE WŁASNE	27
4. WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)	29
4.1. RYZYKO KREDYTOWE	30
4.2. RYZYKO RYNKOWE	32
4.3. RYZYKO OPERACYJNE	33
5. KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II).....	33
6. ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA	34
7. SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW	35

1. INFORMACJE O BANKU I GRUPIE

Dominującym podmiotem Grupy jest PKO BP SA, którego udział w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 96%³, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 92%⁴. PKO BP SA prowadzi działalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz podlega polskiemu nadzorowi bankowemu.

Poza PKO BP SA, w skład Grupy Kapitałowej PKO BP SA wchodzi również inne spółki, przy czym w spółkach Grupy Kapitałowej Bankowego Funduszu Leasingowego SA („Grupy Kapitałowej BFL SA”) oraz KREDOBANK SA występuje istotny poziom ryzyka bankowego.

Bankowy Fundusz Leasingowy SA („BFL SA”) – wraz z podmiotami zależnymi – prowadzi działalność leasingową na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Udział Bankowego Funduszu Leasingowego SA (wraz z podmiotami zależnym) w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 1,6%³, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 1,3%⁴.

KREDOBANK SA prowadzi działalność bankową na terytorium Ukrainy oraz podlega ukraińskiemu nadzorowi bankowemu. Udział KREDOBANK SA w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 1,2%³, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 2%⁴.

Pozostałymi spółkami Grupy Kapitałowej, uwzględnionymi w konsolidacji są:

- PKO BP BANKOWY Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA (zarządzanie funduszem emerytalnym),
- Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o. (zarządzanie i eksploatacja Centrum Finansowego Puławska),
- PKO BP Inwestycje Sp. z o.o. (działalność deweloperska) – wraz z podmiotami zależnymi,
- PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (zarządzanie funduszami inwestycyjnymi),
- Inteligo Financial Services SA (usługi w zakresie technicznej obsługi bankowości internetowej) – oraz jego podmiot zależny (usługi agenta transferowego),
- Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService SA (usługi w zakresie obsługi i rozliczeń transakcji kartowych),
- Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA (usługi w zakresie obsługi kadrowo-płacowej i prowadzenia ksiąg rachunkowych dla spółek z Grupy) – oraz jego podmiot zależny (usługi faktoringowe),
- Fort Mokotów Inwestycje Sp. z o.o. (działalność deweloperska),
- PKO Finance AB (pozyskiwanie środków finansowych dla PKO BP SA z emisji euroobligacji).

Szczegółowa informacja o spółkach zależnych Grupy Kapitałowej, metodzie konsolidacji oraz udziałach Banku w kapitałach poszczególnych spółek została zawarta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej za rok

zakończony dnia 31.12.2009 roku, które zostało opublikowane w dniu 15.03.2010 roku.

Na poziomie skonsolidowanym fundusze własne Grupy Kapitałowej pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku w:

- Bank Poczty SA i Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (podmioty stowarzyszone wyceniane metodą praw własności, tj. niebędące przedmiotem konsolidacji metodą pełną) wynoszące łącznie 179,2 mln złotych na dzień 31.12.2009 roku,
- Bank Ochrony Środowiska SA oraz „2020 European Fund For Energy, Climate Change and Infrastructure” (inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży wyceniane wg wartości godziwej) wynoszące łącznie 105,6 mln złotych na dzień 31.12.2009 roku.

Na poziomie jednostkowym fundusze własne Banku pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku w KREDOBANK SA, PKO BP BANKOWY PTE SA, PKO TFI SA, BFL SA, Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA, PKO Finance AB, Bank Poczty SA, Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., Bank Ochrony Środowiska SA oraz „2020 European Fund For Energy, Climate Change and Infrastructure” wynoszące łącznie 1 135 mln złotych na dzień 31.12.2009 roku.

W ramach Grupy Kapitałowej PKO BP SA występują ograniczenia zdolności do przekazywania funduszy inwestorowi w postaci dywidend pomiędzy spółką KREDOBANK SA a Bankiem. Zgodnie z decyzją Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy KREDOBANK SA rozpoczętym dnia 29.01.2009 roku i kontynuowanym dnia 23.02.2009 roku wprowadzono moratorium na wypłatę dywidend. Moratorium obowiązuje do czasu podjęcia stosownej uchwały o jego uchyleniu.

2. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

Działalność bankowa jest narażona na wiele rodzajów ryzyka, między innymi takich jak ryzyko kredytowe, stopy procentowej, walutowe, płynności, instrumentów pochodnych, operacyjne, braku zgodności, strategiczne i reputacji. Kontrolowanie wpływu tych rodzajów ryzyka na funkcjonowanie Grupy Kapitałowej PKO BP SA należy do najważniejszych celów zarządzania Bankiem oraz Grupą Kapitałową, a poziom ryzyka stanowi ważny składnik procesu planistycznego.

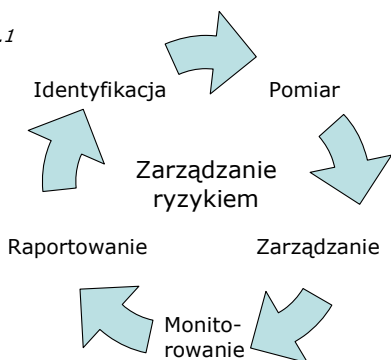
Zarządzanie ryzykiem w Banku opiera się na następujących zasadach:

- zachowana jest niezależność organizacyjna obszaru ryzyka i windykacji od działalności biznesowej,
- zarządzanie ryzykiem jest zintegrowane z systemami planistycznymi i kontrolingowymi,
- obszar ryzyka i windykacji wspiera na bieżąco realizację celów biznesowych przy zachowaniu akceptowalnego poziomu ryzyka,
- poziom ryzyka jest na bieżąco kontrolowany,
- model zarządzania ryzykiem jest na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka.

Na proces zarządzania ryzykiem bankowym w Grupie Kapitałowej składają się następujące czynności:

- identyfikacja ryzyka polegająca na określeniu źródeł ryzyka zarówno aktualnych, jak i potencjalnych, które wynikają z bieżącej i planowanej działalności Banku,
- pomiar ryzyka,
- zarządzanie ryzykiem polegające na podejmowaniu decyzji dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka, planowaniu działań, wydawaniu rekomendacji i zaleceń, tworzeniu procedur i narzędzi wspomagających,
- monitorowanie polegające na stałym nadzorowaniu poziomu ryzyka w oparciu o przyjęte metody pomiaru ryzyka,
- raportowanie obejmujące cykliczne informowanie Kierownictwa o skali narażenia na ryzyko i podjętych działaniach.

Schemat 2.1

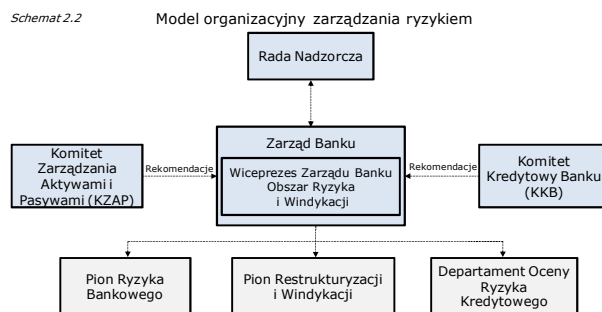

Proces zarządzania ryzykiem jest realizowany w otoczeniu, na które składają się:

- wykorzystywane metody i metodyki ujęte w system regulacji wewnętrznych,

- środowisko informatyczne Banku umożliwiające przepływ informacji niezbędnych do oceny ryzyka oraz jego kontroli (w tym: centralne systemy informatyczne wspierające ocenę ryzyka oraz centralne bazy danych),
- organizacja wewnętrzna obejmująca komórki organizacyjne, ich zadania, zakres odpowiedzialności oraz wzajemne relacje.

Schemat 2.2

Proces zarządzania ryzykiem jest nadzorowany przez Radę Nadzorczą Banku, która regularnie otrzymuje informacje o profilu ryzyka w Banku i Grupie Kapitałowej PKO BP SA oraz najważniejszych działaniach podejmowanych w zakresie zarządzania ryzykiem.

Zarząd Banku odpowiada za strategiczne zarządzanie ryzykiem, w tym za nadzorowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez Bank w zakresie zarządzania ryzykiem. Zarząd Banku podejmuje najważniejsze decyzje mające wpływ na profil ryzyka Banku oraz uchwała regulacje wewnętrzne określające system zarządzania ryzykiem. Operacyjne zarządzanie ryzykiem – w zakresie przyznanych kompetencji – prowadzą komórki organizacyjne Centrali Banku zgrupowane w ramach Pionu Ryzyka Bankowego, Pionu Restrukturyzacji i Windykacji oraz Departament Oceny Ryzyka Kredytowego.

Celem Pionu Ryzyka Bankowego jest przygotowanie i wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym, operacyjnym, braku zgodności, rynkowym i strategicznym, jak również zarządzania adekwatnością kapitałową. Najważniejsze zadania Pionu polegają na:

- identyfikacji czynników i źródeł ryzyka,
- dokonywaniu pomiaru ryzyka oraz cyklicznym monitorowaniu i raportowaniu poziomu ryzyka,
- dokonywaniu pomiaru i oceny adekwatności kapitałowej,
- podejmowaniu decyzji oraz formułowaniu rekomendacji dla Komitetu Zarządzania Aktywami i Pasywami oraz dla Zarządu Banku dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka,
- tworzeniu przepisów wewnętrznych dotyczących zarządzania ryzykiem i adekwatnością kapitałową,
- rozwijaniu systemów informatycznych wspierających zarządzanie ryzykiem i adekwatnością kapitałową.

Celem Pionu Restrukturyzacji i Windykacji jest zapewnienie efektywnej i sprawnej windykacji oraz restrukturyzacji wierzytelności trudnych. Najważniejsze zadania Pionu polegają na:

- sprawnym odzyskiwaniu wierzytelności trudnych klientów oraz zwiększeniu efektywności tych działań,
- efektywnym prowadzeniu wczesnego monitorowania opóźnień w spłacie wierzytelności klientów rynku detalicznego z wykorzystaniem kontaktów telefonicznych i innych powszechnie używanych środków łączności oraz bezpośrednich wizyt u klientów,
- efektywnej sprzedaży wierzytelności trudnych i outsourcingu realizowanych zadań oraz efektywnym zarządzaniu majątkiem przejętym w wyniku dochodzenia należności Banku.

Celem Departamentu Oceny Ryzyka Kredytowego jest ocena i weryfikacja poziomu oszacowań ryzyka kredytowego pojedynczych zaangażowań kredytowych, które ze względu na skalę ekspozycji lub poziom ryzyka wymagają szczególnej uwagi.

Zarządzanie ryzykiem rynkowym i ryzykiem kredytowym w Banku wspierają następujące komitety:

- Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami („KZAP”),
- Komitet Kredytowy Banku („KKB”),
- Komitet Kredytowy Centrali („KKC”) i komitety kredytowe działające w regionalnych oddziałach detalicznych i korporacyjnych.

KZAP oraz KKB są komitetami, którym przewodniczy wiceprezes Zarządu Banku nadzorujący Obszar Ryzyka i Windykacji.

KZAP podejmuje decyzje w zakresie przyznanych kompetencji oraz wydaje rekomendacje dla Zarządu Banku w zakresie zarządzania ryzykiem rynkowym, zarządzania portfelowym ryzykiem kredytowym oraz zarządzania aktywami i pasywami Banku.

KKB podejmuje decyzje kredytowe w odniesieniu do pojedynczych znaczących wartościowo zaangażowań kredytowych, bądź wydaje rekomendacje w tym zakresie dla Zarządu Banku.

KKC wspiera swoimi rekomendacjami podejmowanie decyzji przez właściwych dyrektorów zarządzających i członków Zarządu Banku, a komitety kredytowe działające w regionach – dyrektorów oddziałów i dyrektorów Regionalnych Oddziałów Korporacyjnych w odniesieniu do spraw o wyższym poziomie ryzyka.

Bank sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem poszczególnych spółek zależnych Grupy Kapitałowej PKO BP SA. W ramach tego nadzoru Bank określa i akceptuje strategię rozwoju spółek, również w zakresie poziomu ryzyka, nadzoruje systemy zarządzania ryzykiem w spółkach oraz wspiera ich rozwój, jak również uwzględnia poziom ryzyka działalności poszczególnych spółek w ramach systemu monitorowania i raportowania ryzyka na poziomie Grupy Kapitałowej.

Priorytetem Grupy Kapitałowej PKO BP SA w 2009 roku było utrzymywanie silnej pozycji kapitałowej oraz przyrost stabilnej bazy depozytowej, które warunkują wzrost portfela kredytowego Banku.

W konsekwencji tego w 2009 roku Bank:

- przeprowadził emisję akcji,
- kontynuował działania mające na celu pozyskanie nowych depozytów od swoich klientów,
- uwzględnił w stosowanych metodach pomiaru ryzyka bankowego uwarunkowania wynikające z kryzysu finansowego (m.in. w zakresie scenariuszy stres-testowych).

W celu umożliwienia bieżącej reakcji na zmieniającą się sytuację na rynkach finansowych w Banku funkcjonuje zespół do spraw kryzysowych (powołany w 2008 r.), który cyklicznie przekazuje informacje Zarządowi Banku.

Bank cyklicznie monitoruje poziom ryzyka bankowego oraz rozwija stosowane metody jego pomiaru.

Ponadto w celu przeciwdziałania pogarszaniu się sytuacji makroekonomicznej Ukrainy, Bank zwiększył zakres działań mających bezpośredni wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa działalności KREDOBANK SA, w tym dotyczących finansowania, monitorowania sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz restrukturyzacji portfela kredytowego tego banku, a także zwiększył odpis aktualizujący wartość zaangażowania kapitałowego w KREDOBANK SA w ciężar kosztów 2009 roku.

Efektom podejmowanych działań jest utrzymanie bezpiecznego poziomu ponoszonego przez Bank ryzyka, o czym świadczy m. in.: brak konieczności wykorzystania nadzorczych narzędzi wspierających płynność sektora bankowego (kredyt lombardowy, operacje finansowania w walutach obcych).

2.1. RYZYKO KREDYTOWE

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzytelności banku w wyniku pogorszenia się zdolności kontrahenta do obsługi zobowiązań.

Celem zarządzania ryzykiem kredytowym jest ograniczenie strat na portfelu kredytowym oraz minimalizacja ryzyka wystąpienia ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, przy zachowaniu oczekiwanego poziomu dochodowości i wartości portfela kredytowego.

Bank oraz podmioty zależne Grupy Kapitałowej kierują się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem kredytowym:

- transakcja kredytowa wymaga wszechstronnej oceny ryzyka kredytowego, której wyrazem jest rating wewnętrzny lub ocena scoringowa,
- pomiar ryzyka kredytowego transakcji kredytowych dokonywany jest na etapie rozpatrywania wniosku o udzielenie kredytu i cyklicznie w ramach monitorowania z uwzględnieniem zmieniających się warunków

zewnętrznych oraz zmian sytuacji finansowej kredytobiorców,

- ocena ryzyka kredytowego ekspozycji istotnych ze względu na poziom ryzyka lub jej wartość jest poddawana dodatkowej weryfikacji przez służby oceny ryzyka kredytowego, niezależne od służb biznesowych,
- oferowane klientowi warunki transakcji kredytowej zależą od oceny poziomu ryzyka kredytowego generowanego przez tę transakcję,
- decyzje kredytowe mogą być podejmowane jedynie przez osoby do tego uprawnione,
- ryzyko kredytowe jest zdwersyfikowane pod względem obszarów geograficznych, sektorów gospodarki, produktów oraz klientów,
- oczekiwany poziom ryzyka kredytowego jest zabezpieczany poprzez przyjmowane przez Bank zabezpieczenia prawne, marże kredytowe pobierane od klientów oraz odpisy (rezerwy) z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych.

Realizację ww. zasad zapewnia stosowanie przez Bank zaawansowanych metod zarządzania ryzykiem kredytowym, zarówno na poziomie pojedynczych ekspozycji kredytowych, jak i na poziomie całego portfela kredytowego Banku. Metody te są weryfikowane i rozwijane w kierunku zgodności z wymaganiami metod ratingów wewnętrznych (IRB), tzn. zaawansowanej metody pomiaru ryzyka kredytowego, która może być wykorzystywana do wyliczenia wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego po uzyskaniu przez Bank zgody Komisji Nadzoru Finansowego.

METODY RATINGOWE I SCORINGOWE

Ocena ryzyka pojedynczych transakcji kredytowych jest dokonywana w Banku z wykorzystaniem metod scoringowych i ratingowych, które są tworzone, rozwijane i nadzorowane przez Pion Ryzyka Bankowego. Funkcjonowanie tych metod wspierają specjalistyczne aplikacje informatyczne. Sposób dokonywania oceny określony został w przepisach wewnętrznych Banku, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka kredytowego w procesie kredytowania.

Bank ocenia ryzyko kredytowe klientów indywidualnych w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej oraz wiarygodności kredytowej klienta. Ocena zdolności kredytowej polega na zbadaniu sytuacji finansowej klienta, zaś ocena wiarygodności kredytowej klienta obejmuje ocenę scoringową oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z wewnętrznych kartotek Banku oraz zewnętrznych baz danych.

W 2009 roku Bank nadal rozwijał wyżej wymienione zasady oceny ryzyka kredytowego klientów indywidualnych w szczególności w zakresie walidacji modeli scoringowych dedykowanych dla kredytów konsumpcyjnych.

Ocena ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych dokonywana jest w dwóch wymiarach: klienta oraz transakcji (z wyłączeniem wybranych rodzajów transakcji dla małych i średnich przedsiębiorstw,

których ocena oparta jest o podejście scoringowe). Miarami tej oceny są ratingi: klienta i transakcji. Syntetyczną miarą ryzyka kredytowego, odzwierciedlającą oba czynniki ryzyka, jest rating łączny.

Informacja o ocenach ratingowych i scoringowych jest szeroko wykorzystywana w Banku w zarządzaniu ryzykiem kredytowym, w systemie kompetencji do podejmowania decyzji kredytowych, przy ustalaniu kryteriów aktywacji służb oceny ryzyka kredytowego oraz w systemie pomiaru i raportowania ryzyka kredytowego.

W 2009 roku Bank rozwijał rozwiązania w zakresie funkcjonowania Systemu Wczesnego Ostrzegania (SWO) i przygotowywał wsparcie tego systemu przez dedykowaną aplikację informatyczną.

W odniesieniu do klientów instytucjonalnych dokonujących transakcji na instrumentach pochodnych, Bank przyjął w grudniu 2009 roku nowe zasady oceny ryzyka związanego z transakcjami pochodnymi oraz monitorowania limitów na te transakcje.

POLITYKA ZABEZPIECZEŃ

Prowadzona przez Bank i spółki zależne Grupy Kapitałowej polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie interesu Grupy Kapitałowej, w tym przede wszystkim ustanowienie zabezpieczenia dającego możliwie najwyższy poziom odzysku z wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych. Polityka w zakresie prawnych zabezpieczeń określona została w przepisach wewnętrznych spółek zależnych Grupy Kapitałowej.

Ustanawianie określonych typów zabezpieczeń uzależnione jest od produktu oraz rodzaju klienta.

Przy udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie rynku mieszkaniowego zabezpieczenie obligatoryjnie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości. Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) stosuje się podwyższoną marżę kredytową lub przyjmuje się zabezpieczenie przejściowe w formie przelewu wierzytelności z umowy na wybudowanie lokalu, weksła, poręczenia czy też ubezpieczenie wierzytelności.

Przy udzielaniu kredytów detalicznych dla klientów indywidualnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie wekslowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym klienta, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m. in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych.

Przy przyjmowaniu prawnych zabezpieczeń kredytów Bank stosuje następujące zasady:

- w przypadku znacznych kwotowo kredytów ustanawianych jest kilka rodzajów zabezpieczeń, z uwzględnieniem, jeśli jest to możliwe, łączenia zabezpieczeń osobistych z rzeczowymi,
- preferowane jest przyjmowanie zabezpieczeń płynnych tj. zabezpieczeń rzeczowych, w stosunku do których istnieje znaczne prawdopodobieństwo szybkiego zaspokojenia się przez Bank, przy uzyskaniu ceny zbliżonej do wartości składników określonych przy przyjmowaniu zabezpieczeń,
- zabezpieczenia narażone na ryzyko znacznych niekorzystnych wahań wartości spełniają rolę pomocniczą,
- w przypadku przyjęcia zabezpieczenia rzeczowego, jako dodatkowe zabezpieczenie przyjmowany jest przelew wierzytelności pieniężnej z umowy ubezpieczenia przedmiotu tego zabezpieczenia lub umowa ubezpieczenia wystawiona na rzecz Banku,
- skuteczne ustanowienie zabezpieczeń zgodnie z treścią umowy jest warunkiem uruchomienia środków pieniężnych.

Ustanowione zabezpieczenia podlegają okresowemu monitorowaniu w celu ustalenia aktualnego poziomu ryzyka kredytowego transakcji. Monitorowaniu podlega:

- sytuacja majątkowa/finansowa podmiotu udzielającego zabezpieczenia osobistego,
- stan oraz wartość przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego,
- inne uwarunkowania wpływające na potencjalną możliwość odzyskania wierzytelności Banku.

Zabezpieczenia w formie hipoteki na nieruchomości podlegają szczególnej ocenie. Bank dokonuje okresowego monitoringu przyjętych na zabezpieczenie nieruchomości (z uwzględnieniem wskaźnika LtV), jak również monitoruje ceny na rynku nieruchomości. W przypadku, gdy analiza wykaże istotny spadek cen na rynku nieruchomości, w Banku uruchamiane są awaryjne procedury postępowania.

Przy zawieraniu umów leasingowych Grupa Kapitałowa BFL SA, jako właściciel oddawanych w leasing przedmiotów, traktuje je jako zabezpieczenie transakcji. W przypadku, gdy płynność (popyt na dany rodzaj środka trwałego na rynku wtórnym), tempo utraty wartości rynkowej przedmiotu bądź sytuacja finansowa klienta według procedur wewnętrznych nie są akceptowalne, stosowane jest dodatkowe zabezpieczenie prawne w formach przewidzianych i stosowanych przez banki. Należą do nich zabezpieczenia rzeczowe takie jak: obciążenia hipoteczne, zastawy rejestrowe, przewłaszczenia, umowy odkupu przedmiotów leasingu zawierane z dostawcami oraz zabezpieczenia finansowe takie jak: przelewy wierzytelności, pełnomocnictwa do rachunków bankowych i kaucje.

POMIAR RYZYKA PORTFELOWEGO

W celu określenia poziomu ryzyka kredytowego oraz opłacalności portfeli kredytowych Bank wykorzystuje różne metody pomiaru i wyceny ryzyka kredytowego, w tym:

- prawdopodobieństwo niewypłacalności (PD),

- oczekiwaną stratę kredytową (EL),
- wartość zagrożoną ryzykiem kredytowym (CVaR),
- miary efektywności metodologii scoringowych (Accuracy Ratio),
- udział i strukturę kredytów zagrożonych (wg MSR),
- wskaźnik pokrycia (coverage ratio),
- koszt ryzyka.

Bank systematycznie rozwija zakres wykorzystywanych mierników ryzyka kredytowego z uwzględnieniem wymagań metody ratingów wewnętrznych (IRB), jak również rozszerza zakres stosowania miar ryzyka w celu pełnego pokrycia portfela kredytowego Banku tymi metodami.

Metody pomiaru portfelowego ryzyka kredytowego pozwalają m.in. na uwzględnienie ryzyka kredytowego w cenie produktów, ustalanie optymalnej wysokości punktów odliczenia oraz wyznaczanie stawek odpisów z tytułu utraty wartości.

PKO BP SA przeprowadza analizy oraz stres-testy dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na jakość portfela kredytowego Banku a wyniki prezentuje w raportach dla Kierownictwa Banku. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu niekorzystnych sytuacji rynkowych na wynik Banku.

KWOTA EKSPOZYCJI WEDŁUG WYCENY BILANSOWEJ

Tabela 2.1 prezentuje informację o pozycjach bilansowych i pozabilansowych uwzględnionych w rachunku adekwatności kapitałowej Grupy Kapitałowej PKO BP SA według stanu na dzień 31.12.2008 roku oraz na dzień 31.12.2009 roku.

Tabela 2.1

	Grupa PKO BP SA		
	2009	2008	Stan średni
AKTYWA	156 479	134 636	145 557
Kredyty i pożyczki netto*	116 573	101 108	108 840
Papiery wartościowe	22 528	14 667	18 597
Należności od banków	2 023	3 364	2 693
Finansowe aktywa trwałe	229	247	238
Pozostałe aktywa**	15 126	15 251	15 188
ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	32 882	30 444	31 663
Finansowe	27 385	26 141	26 763
Gwarancyjne	5 497	4 303	4 900
INSTRUMENTY POCHODNE	335 425	423 628	379 527

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Obejmują: kasę, środki w NBP, wycenę pochodnych instrumentów finansowych, aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży, zapasy, wartości niematerialne, rzeczowe aktywa trwałe, należności i aktywa z tytułu bieżącego i odroczonego podatku dochodowego, inne aktywa.

Instrumentami generującymi dla Grupy Kapitałowej największy poziom ryzyka kredytowego są udzielone kredyty i pożyczki, a także zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym (głównie niewykorzystane linie kredytowe).

Tabela 2.2

KREDYTY I POŻYCZKI* - STRUKTURA PORTFELOWA

	Grupa PKO BP SA	
	2009	2008
Kredyty i pożyczki netto	116 573	101 108
kredyty konsumpcyjne	22 296	20 203
kredyty mieszkaniowe	51 938	45 402
kredyty gospodarcze	42 339	35 503

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Znacznie mniejszy poziom ryzyka kredytowego Grupy Kapitałowej wiąże się z instrumentami pochodnymi oraz lokatami międzybankowymi i posiadanymi przez Grupę Kapitałową papierami wartościowymi (87% z nich stanowią papiery emitowane przez Skarb Państwa lub NBP).

Wykres 2.1

PAPIERY WARTOŚCIOWE - GRUPA PKO BP SA

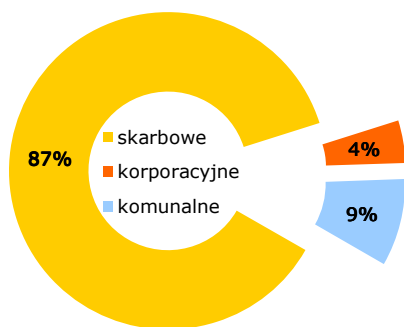

Tabela 2.4

STRUKTURA EKSPOZYCJI* WEDŁUG PIERWOTNYCH OKRESÓW ZAPADALNOŚCI

Klasa ekspozycji	Grupa PKO BP SA							Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA									
	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesiące	3 - 12 miesięcy	1 - 5 lat	powyżej 5 lat	Inne***				
Detaliczne	5	12	10 239	12 962	43 833	0	0	0	67 052	
Przedsiębiorstwa	29	91	10 477	10 256	15 436	85	129	-1 514	34 990	
Rządy i banki centralne	7 062	517	5 402	4 371	332	5 660	200	-1	23 544	
Zabezpieczenie na nieruchomościach	1	0	148	487	16 056	0	0	-9	16 682	
Inne ekspozycje	2 369	0	1	55	85	7 569	1 201	-956	10 324	
Institucje (banki)	1 769	51	1 185	551	2 348	0	256	-639	5 522	
Samorządy terytorialne i władze lokalne	18	4	75	548	2 527	0	0	0	3 171	
Przeterminowane	18	9	560	868	1 051	0	0	0	2 506	
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	1 773	0	0	0	0	0	1 773	
Pozostałe**	0	0	0	0	0	255	22	-189	88	
Razem	11 270	686	29 860	30 098	81 669	13 824	1 809	-3 309	165 651	

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

*** Obejmuje pozycje nie posiadające określonego terminu zapadalności (np. środki trwałe, akcje).

W 2009 roku największy udział w strukturze ekspozycji Grupy Kapitałowej Banku stanowiły ekspozycje detaliczne oraz ekspozycje wobec przedsiębiorców (łącznie ok. 62%). Udział pozostałych klas ekspozycji kształtuje się w przedziale od 0,01% do 14,2% (tabela 2.3).

Tabela 2.3

Klasa ekspozycji*	Grupa PKO BP SA 2009	
	Łączna kwota ekspozycji**	Średnia kwota ekspozycji**
Detaliczne	67 052	64 771
Przedsiębiorstwa	34 990	34 061
Rządy i banki centralne	23 544	18 804
Zabezpieczenie na nieruchomościach	16 682	15 548
Inne ekspozycje	10 324	11 210
Institucje (banki)	5 522	7 137
Samorządy terytorialne i władze lokalne	3 171	2 745
Przeterminowane	2 506	1 898
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	1 773	444
Pozostałe***	88	89
Razem	165 651	156 707

* Zgodnie z § 20 załącznika nr 4 do uchwały nr 380/2008 KNF.

** Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań oraz transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego. Średnia kwota ekspozycji została obliczona jako średnia arytmetyczna wartości ekspozycji z poszczególnych kwartałów 2009 r.

*** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Znaczącą część ekspozycji Grupy Kapitałowej (ok. 74%) stanowią ekspozycje o pierwotnym okresie zapadalności przekraczającym 1 rok, a w przypadku ok. 54% ekspozycji z określonym terminem zapadalności pierwotny termin zapadalności przekracza 5 lat (tabela 2.4).

UTRATA WARTOŚCI EKSPOZYCJI KREDYTOWYCH

Grupa Kapitałowa PKO BP SA dokonuje comiesięcznego przeglądu ekspozycji kredytowych w celu zidentyfikowania ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, pomiaru utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz utworzenia odpisów lub rezerw. Na proces ustalania odpisów i rezerw składają się następujące etapy:

- rozpoznanie przesłanek utraty wartości i zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania tych przesłanek,
- rejestrowanie w systemach informatycznych Banku zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania przesłanek utraty wartości ekspozycji kredytowych,
- ustalenie metody pomiaru utraty wartości,
- dokonanie pomiaru utraty wartości i ustalenie odpisu lub rezerwy,
- weryfikacja i agregacja wyników pomiaru utraty wartości,
- ewidencja wyników pomiaru utraty wartości.

Metoda ustalania wysokości odpisów uzależniona jest od rodzaju rozpoznanych przesłanek utraty wartości oraz indywidualnego znaczenia ekspozycji kredytowej. Zdarzeniami uznawanymi za przesłanki indywidualnej utraty wartości są w szczególności:

- przeterminowanie kredytu o co najmniej 3 miesiące,
- znaczące pogorszenie ratingu wewnętrznego klienta,
- zawarcie umowy restrukturyzacyjnej lub udzielenie ulgi w spłacie.

Przy określaniu okresu przeterminowania kredytu uwzględniane są kwoty niespłaconych w terminie odsetek lub rat kapitałowych.

W Grupie Kapitałowej PKO BP SA stosowane są trzy metody oszacowania utraty wartości:

- metoda zindywidualizowana, stosowana dla kredytów indywidualnie znaczących, spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości lub restrukturyzowanych,
- metoda portfelowa, stosowana dla kredytów nieznaczących indywidualnie, dla których stwierdzono przesłankę indywidualnej utraty wartości,
- metoda grupowa (IBNR), stosowana dla kredytów, w odniesieniu do których nie zidentyfikowano przesłanek indywidualnej utraty wartości, ale stwierdzono możliwość wystąpienia poniesionych ale nie rozpoznanych strat.

Odpis z tytułu utraty wartości bilansowej ekspozycji kredytowej jest różnicą pomiędzy wartością bilansową ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych z tej ekspozycji:

- przy ustalaniu odpisu metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie, z uwzględnieniem możliwych scenariuszy dotyczących realizacji umowy, ważonych prawdopodobieństwem ich realizacji,
- odpis z tytułu utraty wartości dla ekspozycji kredytowych objętych metodą portfelową lub

metodą grupową równy jest różnicy pomiędzy wartością bilansową tych ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych, oszacowaną z wykorzystaniem metod statystycznych, na podstawie historycznych obserwacji ekspozycji z homogenicznych portfeli.

Rezerwę na pozabilansowe ekspozycje kredytowe tworzy się w wysokości równoważącej wynikającą z nich przewidywaną (możliwą do oszacowania) utratę korzyści ekonomicznych.

Przy ustalaniu rezerwy na pozabilansowe ekspozycje kredytowe Grupy Kapitałowej PKO BP SA:

- w odniesieniu do ekspozycji kredytowych indywidualnie znaczących spełniających przesłanki indywidualnej utraty wartości lub dotyczące dłużników, których inne ekspozycje takie przesłanki spełniają – wykorzystuje metodę zindywidualizowaną,
- w odniesieniu do pozostałych pozabilansowych ekspozycji kredytowych – metodę portfelową (jeśli ekspozycja spełnia przesłanki indywidualnej utraty wartości) lub grupową (jeśli ekspozycja spełnia wyłącznie przesłanki grupowej utraty wartości).

Rezerwę ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego (od daty, na którą dokonywana jest ocena, do daty wystąpienia zadłużenia przeterminowanego uznawanego za przesłankę indywidualnej utraty wartości), a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania.

Przy ustalaniu rezerwy metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie.

Przy ustalaniu rezerwy metodą portfelową lub metodą grupową wykorzystuje się parametry portfelowe oszacowane z wykorzystaniem metod statystycznych, na bazie historycznych obserwacji ekspozycji o takiej samej charakterystyce.

Strukturę portfela kredytowego oraz utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych Grupy Kapitałowej prezentuje tabela 2.5. W 2009 roku wartość kredytów brutto udzielonych przez Grupę Kapitałową ocenianych metodą zindywidualizowaną wzrosła o 3,7 mld złotych, zaś portfelową o 1,5 mld złotych.

Wzrost wartości kredytów ocenianych metodą zindywidualizowaną w 2009 roku wynikał głównie ze zmiany w zakresie metodologii ustalania odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz rozszerzenia przesłanek wskazujących na utratę wartości o następujące przesłanki: pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej do ratingu G, zawarcie umowy restrukturyzacyjnej oraz w odniesieniu do osób fizycznych opóźnienie w spłacie od 3 do 6 miesięcy.

Wzrost wolumenu kredytów ocenianych metodą portfelową w 2009 roku wynikał głównie ze wzrostu opóźnień w spłacie w portfelu kredytów

konsumpcyjnych i kredytów mieszkaniowych klientów indywidualnych.

W 2009 roku wzrost portfela kredytów, dla których stwierdzono przesłanki utraty wartości (metoda zindywidualizowana i portfelowa) był wyższy niż dynamika wzrostu całego portfela kredytowego, w wyniku czego udział tych kredytów w portfelu wzrósł z 4,4% na koniec 2008 roku do 8,1% na koniec 2009 roku.

Tabela 2.5

	KREDYTY I POŻYCZKI*	
	Grupa PKO BP SA	
	2009	2008
Kredyty i pożyczki brutto	120 510	104 026
metoda zindywidualizowana	6 050	2 310
metoda portfelowa	3 752	2 254
metoda grupowa (IBNR)	110 708	99 462
Odpisy (stan)	-3 937	-2 918
metoda zindywidualizowana	-1 344	-766
metoda portfelowa	-1 990	-1 426
metoda grupowa (IBNR)	-603	-726
Kredyty i pożyczki netto (brutto-odpis)	116 573	101 108

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Na wysokość odpisów aktualizujących Grupy Kapitałowej w 2009 roku największy wpływ miał wzrost opóźnień w spłacie dla kredytów konsumpcyjnych oraz dla kredytów mieszkaniowych klientów indywidualnych, a także pogorszenie się sytuacji ekonomiczno-finansowej klientów korporacyjnych. (tabela 2.6).

Tabela 2.6

	ODPISY AKTUALIZUJĄCE Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI						
	Grupa PKO BP SA						
	Stan odpisów		Zmiana w 2009	Rozwiązanie odpisów**	Dotworzenie odpisów	Różnice kursowe	Inne
	2009	2008					
Kredyty i pożyczki*	3 937	2 918	1 019	-2 847	3 896	-28	-2
kredyty konsumpcyjne	1 363	716	647	-751	1 400	-2	0
kredyty mieszkaniowe	735	536	199	-385	590	-6	0
kredyty gospodarcze	1 839	1 666	173	-1 711	1 906	-20	-2
Należności od banków	27	28	-1	0	0	0	-1
Instrumenty finansowe	27	30	-3	-18	18	0	-3
Pozostałe	458	313	145	-157	234	0	68
Razem	4 449	3 289	1 160	-3 022	4 148	-28	62

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Uwzględnia również umorzenia w ciężar odpisów (w łącznej kwocie 556 mln złotych).

Wzrost odpisów w pozycji „Pozostałe” w 2009 roku wyniósł 145 mln złotych i wynikał głównie z dotworzenia w 2009 roku odpisów na zobowiązania pozabilansowe.

Tabela 2.7

	EKSPozyCJE Z ROZPOZNAJĄ UTRATĄ WARTOŚCI I ODPISY	
	Grupa PKO BP SA	
	2009	2008
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	9 316	3 893
należności od banków	27	28
kredyty i pożyczki*	9 108	3 784
dłużne papiery wartościowe (DDS)	21	22
inne aktywa finansowe	160	59
Odpisy (stan)**	-4 122	-3 024
należności od banków	-27	-28
kredyty i pożyczki*	-3 937	-2 918
dłużne papiery wartościowe (DDS)	-19	-20
inne aktywa finansowe	-139	-58

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Dotyczą ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości. W przypadku kredytów i pożyczek, dla których stosowano metodę IBNR, odpisy dotyczą także ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości.

Tabela 2.8

Region	EKSPozyCJE Z ROZPOZNAJĄ UTRATĄ WARTOŚCI I ODPISY	
	(struktura geograficzna)	
	Grupa PKO BP SA	
	2009	
	Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości*	Odpisy z tytułu utraty wartości*
Polska (PKO BP, BFL), w tym:	7 734	2 938
mazowiecki	1 756	685
śląsko-opolski	1 067	371
małopolsko-świętokrzyski	920	359
zachodniopomorski	796	439
łódzki	600	215
podlaski	485	63
pomorski	494	175
wielkopolski	486	157
dolnośląski	338	167
kujawsko-pomorski	304	124
lubelsko-podkarpacki	306	111
warmińsko-mazurski	181	73
inne	1	1
Polska (pozostałe spółki)	1	0
Ukraina (Kredobank)	1 372	416
Korekty	32	-20
Razem	9 139	3 334

* Dotyczy ekspozycji ze zidentyfikowaną przesłanką indywidualnej utraty wartości (bez IBNR).

NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM KREDYTOWYM

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym stosowanych w Banku należą:

- reguły określania dostępności do kredytowania, w tym punkty odcięcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego), bądź klasa ratingu klienta oraz klasa ratingu łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej,

- minimalne warunki transakcji określone dla danego typu transakcji (np. minimalna wartość LtV, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenie),
- minimalne marże kredytowe – marże na ryzyko kredytowe związane z dokonaniem przez Bank określonej transakcji kredytowej z danym klientem instytucjonalnym, przy czym oferowane klientowi oprocentowanie nie może być niższe od stawki referencyjnej powiększonej o marżę na ryzyko kredytowe,
- limity koncentracji – limity określone w art. 71 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, limity branżowe i na ekspozycje zabezpieczone hipotecznie,
- limity kompetencyjne – określają maksymalny poziom uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych wobec klientów Banku, limity zależą przede wszystkim od kwoty zaangażowania kredytowego Banku w stosunku do klienta (lub grupy klientów powiązanych) i okresu transakcji kredytowej; wysokość limitów kompetencyjnych zależy od poziomu podejmowania decyzji kredytowej (w strukturze organizacyjnej Banku).

KONCENTRACJA RYZYKA

Bank monitoruje ryzyko koncentracji kredytowej w odniesieniu do:

- zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów,
- zaangażowań wobec grup klientów lub portfeli kredytowych narażonych na jeden czynnik ryzyka.

W szczególności Bank monitoruje portfele kredytowe w ujęciu:

- regionów geograficznych,
- waluty kredytu,
- branż gospodarczych,
- ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie.

Ryzyko koncentracji zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów monitorowane jest zgodnie z § 71 ustawy – Prawo bankowe – w odniesieniu do:

- limitu koncentracji zaangażowań (łącznie kwota jednostkowego zaangażowania nie może przekraczać 25% funduszy własnych Banku w przypadku podmiotów niepowiązanych z Bankiem oraz 20% funduszy własnych w przypadku podmiotów powiązanych z Bankiem),
- limitu dużych zaangażowań (suma pojedynczych zaangażowań przekraczających 10% funduszy własnych Banku nie może przekroczyć progu 800% funduszy własnych Banku).

Na dzień 31.12.2009 roku poziom ryzyka koncentracji Grupy Kapitałowej PKO BP SA wobec pojedynczych zaangażowań był niewielki – największe zaangażowanie wobec pojedynczego podmiotu niewyłączonego spod limitu koncentracji zaangażowań wyniosło 4,7% skonsolidowanych funduszy własnych.

Tabela 2.9

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 10 NAJWIĘKSZYCH KLIENTÓW*				
Grupa PKO BP SA				
Lp.	2009		2008	
	wartość	% funduszy własnych	wartość	% funduszy własnych
1**	2 698	15,1%	1 077	8,4%
2	844	4,7%	938	7,3%
3	802	4,5%	915	7,1%
4	697	3,9%	697	5,4%
5	645	3,6%	607	4,7%
6	636	3,6%	603	4,7%
7	610	3,4%	565	4,4%
8	585	3,3%	500	3,9%
9	500	2,8%	471	3,7%
10	475	2,7%	344	2,7%
Razem	8 492	47,5%	6 717	52,1%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

** Zaangażowanie wobec podmiotów wyłączonych spod limitu koncentracji zaangażowań na mocy art. 71 ust. 3 ustawy Prawo bankowe.

Największa koncentracja zaangażowania Grupy Kapitałowej PKO BP SA w grupę podmiotów powiązanych wyniosła na koniec 2009 roku 8,1% skonsolidowanych funduszy własnych (podmioty niewyłączone spod limitu koncentracji zaangażowań).

Tabela 2.10

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 5 NAJWIĘKSZYCH GRUP KAPITAŁOWYCH*				
Grupa PKO BP SA				
Lp.	2009		2008	
	wartość	% funduszy własnych	wartość	% funduszy własnych
1**	1 555	8,7%	1 591	12,3%
2	1 440	8,1%	1 403	10,9%
3	1 356	7,6%	1 319	10,2%
4	1 078	6,0%	1 287	10,0%
5	737	4,1%	823	6,4%
Razem	6 166	34,6%	6 422	49,8%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

** Zaangażowanie wobec podmiotów wyłączonych spod limitu koncentracji zaangażowań na mocy art. 71 ust. 3 ustawy Prawo bankowe.

Suma dużych zaangażowań Grupy Kapitałowej wyniosła na koniec 2009 roku 0% skonsolidowanych funduszy własnych, wobec limitu 800% funduszy własnych.

Ryzyko koncentracji kredytowej wobec regionów geograficznych monitorowane jest:

- dla instytucji finansowych – według kraju pochodzenia centrali kontrahenta,
- dla pozostałych klientów – wg podziału regionalnego jednostek organizacyjnych Banku udzielających kredyty.

W celu dywersyfikacji geograficznej ekspozycji wobec instytucji finansowych w Banku stosowane są limity łącznego zaangażowania wobec poszczególnych krajów.

kredytowym Grupy Kapitałowej (tabela 2.11). Portfel kredytów KREDOBANK SA, udzielonych klientom ukraińskim, wyniósł ok. 1,5% łącznego portfela Grupy Kapitałowej.

Na dzień 31.12.2009 roku nie występował istotny poziom koncentracji geograficznej w portfelu

Tabela 2.11
STRUKTURA GEOGRAFICZNA EKSPOZYCJI*

Kraj/region	Grupa PKO BP SA 2009										Razem
	Nr klasy ekspozycji**										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Pozostałe***	
Polska, w tym:	66 736	36 069	23 187	16 263	9 830	2 878	3 171	2 024	1 772	255	162 186
mazowiecki	10 648	9 590	28	1 480	9	1	323	37	1 772		23 888
śląsko-opolski	9 588	3 527	6	1 960	9	0	381	69	0	0	15 540
wielkopolski	6 447	3 160	0	2 422	3	0	295	15	0	0	12 342
małopolsko-świętokrzyski	5 897	3 287	113	1 702	7	0	504	13	0	0	11 524
dolnośląski	5 496	2 321	2	1 217	6	0	328	12	0	0	9 381
lubelsko-podkarpacki	4 514	1 495	4	1 728	34	0	228	21	0	0	8 022
zachodniopomorski	4 268	2 019	6	1 393	8	0	171	14	0	0	7 879
łódzki	3 896	1 493	0	1 119	3	0	431	34	0	0	6 976
pomorski	3 874	2 897	1	1 051	6	0	204	127	0	0	8 159
kujawsko-pomorski	3 220	1 486	191	890	5	0	122	14	0	0	5 926
warmińsko-mazurski	2 386	987	77	873	0	0	93	9	0	0	4 424
podlaski	2 168	1 152	13	232	2	0	91	6	0	0	3 663
inne****	4 334	2 658	22 746	196	9 740	2 877	1	1 655	0	255	44 462
Ukraina	240	248	158	397	248	589	0	480	1	0	2 361
Wielka Brytania	51	0	0	24	0	739	0	1	0	0	816
Francja	2	0	0	1	0	534	0	0	0	0	536
Niemcy	6	0	0	2	0	337	0	0	0	0	345
Niderlandy	2	0	0	0	0	55	0	0	0	0	57
Stany Zjednoczone	2	0	0	0	0	167	0	0	0	0	170
Austria	1	0	0	0	0	261	0	0	0	0	262
Dania	0	0	0	0	0	155	0	0	0	0	156
Cypr	0	57	0	0	0	0	0	0	0	0	58
Słowenia	0	0	0	0	0	65	0	0	0	0	65
Pozostałe	11	0	0	4	0	125	0	0	0	0	140
Łącznie (PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA)	67 052	36 374	23 345	16 691	10 079	5 905	3 171	2 506	1 773	255	167 151
Pozostałe spółki	0	129	200	0	1 201	256	0	0	0	22	1 809
Korekty i wyłączenia	0	-1 514	-1	-9	-956	-639	0	0	0	-189	-3 309
Razem	67 052	34 990	23 544	16 682	10 324	5 522	3 171	2 506	1 773	88	165 651

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje detaliczne,

B - ekspozycje wobec przedsiębiorców,

C - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,

D - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,

E - inne ekspozycje,

F - ekspozycje wobec instytucji,

G - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,

H - ekspozycje przeterminowane,

I - ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej.

*** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** Ekspozycje zarządzane na poziomie Centrali obejmują m. in.: kasę, rzeczowe aktywa trwałe, wartości niematerialne, aktywa wynikające z wyceny papierów wartościowych, papiery wartościowe.

Ryzyko koncentracji kredytowej monitorowane jest również w stosunku do branż gospodarczych wyznaczanych na podstawie klasyfikacji PKD działalności prowadzonej przez klientów instytucjonalnych. W przypadku branż o wyższym poziomie ryzyka Bank stosuje limity ograniczające skalę zaangażowania Banku wobec tych branż.

Na dzień 31.12.2009 roku nie występował istotny poziom koncentracji kredytowej wobec grup branż (tabela 2.12).

Tabela 2.12
STRUKTURA BRANŻOWA EKSPOZYCJI*

Rodzaj klienta/branża	Nr klasy ekspozycji**										Razem
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Pozostałe***	
Klienci instytucjonalni, w tym:	10 716	29 591	0	1 026	1	0	3 171	1 314	1 773	0	47 593
D Przetwórstwo przemysłowe	1 727	9 602	0	169	0	0	1	514	1	0	12 014
G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	2 707	4 232	0	295	0	0	0	301	0	0	7 535
K Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	1 040	4 943	0	100	0	0	0	71	0	0	6 154
F Budownictwo	1 113	2 203	0	95	0	0	0	72	0	0	3 484
L Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe, społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	2	0	0	0	0	0	2 763	0	0	0	2 765
E Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	91	1 636	0	6	0	0	0	7	0	0	1 740
Pozostałe zaangażowanie	4 036	6 975	0	362	0	0	407	349	1 773	0	13 902
Banki	0	0	68	1	0	5 905	0	0	0	0	5 974
Rządy	0	0	23 166	0	0	0	0	0	0	0	23 166
Osoby fizyczne	54 799	4 521	0	15 663	31	0	0	1 152	0	0	76 166
Inne****	1 537	2 262	111	0	10 047	0	0	40	0	255	14 252
Łącznie (PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA)	67 052	36 374	23 345	16 691	10 079	5 905	3 171	2 506	1 773	255	167 151
Pozostałe spółki	0	129	200	0	1 201	256	0	0	0	22	1 809
Korekty i wyłączenia	0	-1 514	-1	-9	-956	-639	0	0	0	-189	-3 309
Razem	67 052	34 990	23 544	16 682	10 324	5 522	3 171	2 506	1 773	88	165 651

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje detaliczne,

B - ekspozycje wobec przedsiębiorców,

C - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,

D - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,

E - inne ekspozycje,

F - ekspozycje wobec instytucji,

G - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,

H - ekspozycje przeterminowane,

I - ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej.

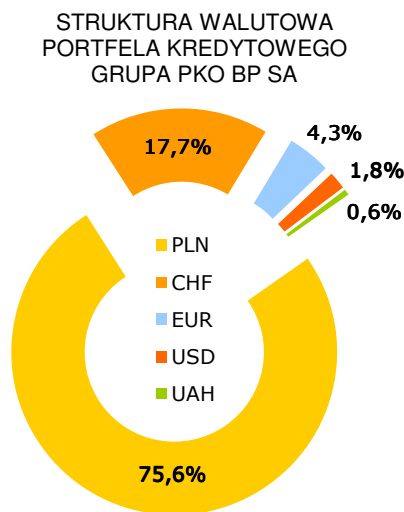
*** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** Ekspozycje zarządzane na poziomie Centrali obejmują m. in.: papiery wartościowe, inne aktywa.

Na dzień 31 grudnia 2009 roku udział ekspozycji w walutach wymiennalnych, innych niż PLN, w całym portfelu Grupy Kapitałowej wyniósł 24,4%. Największą część zaangażowania walutowego Grupy Kapitałowej stanowią ekspozycje w CHF i dotyczą one portfela kredytowego Banku. W przypadku spółek Grupy Kapitałowej sytuacja kształtuje się inaczej tj. w portfelu walutowym Grupy Kapitałowej BFL SA dominują ekspozycje w EUR (68,5% portfela walutowego), zaś w KREDOBANKU SA – kredyty udzielane w USD stanowią około 78,0% portfela walutowego i 46,2% całego portfela spółki.

Spadek udziału kredytów denominowanych w walutach obcych w 2009 roku jest efektem koncentracji nowej sprzedaży kredytów mieszkaniowych w walucie polskiej.

Wykres 2.2

Ze względu na szczególny profil ryzyka kredytowego związanego z kredytami na finansowanie nieruchomości dla klientów indywidualnych, Bank ustala na ten portfel limity uwzględniające m. in.: sektor gospodarki, grupę podmiotów, rodzaj

transakcji kredytowej, długość okresu umowy, walutę transakcji kredytowej oraz przyjęte zabezpieczenia.

RAPORTOWANIE RYZYKA KREDYTOWEGO

W Banku sporządzane są miesięczne i kwartalne raporty na temat ryzyka kredytowego, których odbiorcami są m. in.: KZAP, KKB, Zarząd Banku i Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informację o historycznej wysokości ryzyka kredytowego oraz o prognozie poziomu ryzyka kredytowego. Poza informacją dla Banku, raporty zawierają również informację o poziomie ryzyka kredytowego dwóch spółek zależnych Grupy Kapitałowej – KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego.

INSTYTUCJE FINANSOWE I INSTRUMENTY POCHODNE

Instrumenty pochodne stosowane w Banku

W ramach swojej działalności Bank wykorzystuje różnego typu pochodne instrumenty finansowe służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Podstawowymi rodzajami ryzyka związanymi z instrumentami pochodnymi są ryzyko rynkowe i ryzyko kredytowe. Bank zawiera transakcje dotyczące instrumentów pochodnych głównie z innymi bankami.

Większość instrumentów pochodnych stosowanych przez Bank do celów zarządzania ryzykiem oraz oferowanych klientom stanowią: IRS, FRA, FX Swap, CIRS, FX Forward, opcje walutowe (tabela 2.13).

Tabela 2.13

POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE*

	Grupa PKO BP SA			
	2009			
	Wartość nominalna		Wartość godziwa	
	Zakup	Sprzedaż	Ujemna	Dodatnia
Transakcje walutowe (rynek pozagiełdowy)	33 611	33 393	238	715
Swap walutowy	7 725	7 654	27	90
Forward walutowy	2 969	3 019	49	24
Opcje	4 987	4 868	128	198
Cross Currency IRS	17 930	17 852	34	402
Transakcje stopy procentowej	137 033	128 483	1 304	1 315
Swap na stopę procentową (IRS)	114 199	114 199	1 296	1 307
Forward Rate Agreement (FRA)	22 834	14 284	8	8
Kredytowe transakcje pochodne	0	0	0	0
Inne (w tym na indeks giełdowy)	1 449	1 457	2	0
Razem instrumenty pochodne	172 093	163 333	1 544	2 029

*Wartości nominalne instrumentów bazowych i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych.

Instrument pochodny staje się aktywem, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia, a zobowiązaniem w przypadku, gdy jego wartość godziwa jest ujemna.

Wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na rynku stanowi cena rynkowa. W pozostałych przypadkach jest to wartość

godziwa określona na podstawie modelu wyceny, do którego dane pobrano z aktywnego rynku. Wykorzystywane techniki bazują między innymi na modelach zdyskontowanych przepływów pieniężnych, modelach opcji oraz krzywych dochodowości.

Do celów oszacowania wymogów kapitałowych dla instrumentach pochodnych (ryzyko kredytowe oraz ryzyko kredytowe kontrahenta) Bank stosuje metodę wyceny rynkowej.

W Banku występują wbudowane instrumenty pochodne, które stanowią składniki zawartych umów zarówno o charakterze finansowym, jak i niefinansowym, a całość lub część przepływów pieniężnych związanych z takimi umowami zmienia się w sposób podobny do tego, jaki powodowałby samodzielny instrument pochodny.

Umowy posiadające wbudowane instrumenty pochodne są przez Bank monitorowane, ponadto wydzielone wbudowane instrumenty pochodne podlegają okresowej wycenie.

Instrumenty pochodne podlegające wydzieleniu z umów zasadniczych i osobnemu ujęciu w księgach rachunkowych wyceniane są według wartości godziwej. Wycena prezentowana jest w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej”.

Wydzielone wbudowane instrumenty pochodne nie stanowią w 2009 roku dla Banku istotnego czynnika ryzyka.

Polityka ustalania limitów kredytowych i zabezpieczenia instrumentów pochodnych

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego transakcji pochodnych Bank zawiera umowy ramowe, mające na celu zabezpieczenie roszczeń Banku wobec kontrahentów, wynikających z transakcji pochodnych przez kompensację wymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka rozliczeniowego) oraz niewymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka przedrozliczeniowego).

Umowy ramowe zawierane są z kontrahentami zagranicznymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez ISDA (International Swaps and Derivatives Association) oraz ISMA (International Securities Market Association), a z kontrahentami krajowymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez ZBP (Związek Banków Polskich). Umowy ramowe mające za przedmiot transakcje dłużnymi papierami wartościowymi z krajowymi instytucjami finansowymi, zawierane są w oparciu o wewnętrzny standard Banku. W celu ograniczenia ryzyka kredytowego, w przypadkach planowanego rozszerzenia skali operacji z instytucją finansową na podstawie umowy ramowej, strony zawierają umowę zabezpieczającą CSA (Credit Support Annex). Na podstawie umowy zabezpieczającej każda ze stron, po spełnieniu przesłanek określonych w tej

umowie, zobowiązuje się do ustanowienia stosownego zabezpieczenia wraz z prawem do jego potrącenia.

W Banku wypracowano standard podpisywania umów ramowych ISDA, który określa tryb postępowania podczas negocjacji oraz w trakcie podpisywania i administrowania umowami ramowymi oraz umowami zabezpieczającymi, zawieranymi z krajowymi bankami i instytucjami finansowymi oraz umowami ramowymi i załącznikami wsparcia kredytowego zawieranymi z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi.

Zawierane przez Bank umowy ISMA i CSA zawierają zapisy określające dopuszczalną różnicę pomiędzy ekspozycją kredytową a wartością zabezpieczenia.

Umowy CSA, będące aneksami do umów ISDA, dopuszczają dwie formy zabezpieczenia: gotówkowe oraz w postaci papierów wartościowych.

Na koniec 2009 roku Bank posiadał podpisanych 25 umów ramowych z bankami krajowymi i 36 z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Bank był stroną 28 umów CSA/Umów Zabezpieczających ZBP umożliwiających zabezpieczenie ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych i 3 umów ISMA/GMRA dających możliwość kompensacji zobowiązań wynikających z transakcji REPO i BSB/SBB. Stopień pokrycia wartości nominalnej transakcji na instrumentach pochodnych Umowami Ramowymi i Umowami Zabezpieczającymi/CSA wynosił odpowiednio 99,42% oraz 71,54%.

Bank wymaga od kontrahenta ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia np. w postaci blokady na rachunku papierów wartościowych w przypadku gdy planowana wielkość współpracy z kontrahentem przekracza wysokość przyznanego mu limitu. Zabezpieczone pozostają również transakcje objęte umową CSA, w przypadku gdy wielkość ekspozycji przekracza określoną w umowie wartość progową.

Zawarcie umowy ramowej z kontrahentem stanowi podstawę weryfikacji wysokości wewnętrznego limitu na kontrahenta oraz długości okresów zaangażowań Banku w terminowe transakcje finansowe lub operacje sprzedaży papierów wartościowych ze zobowiązaniem do ich odkupu. Limit na klienta ustalany jest w oparciu o wewnętrzną ocenę (rating wewnętrzny), a także w oparciu o wielkość funduszy własnych Banku i klienta.

W przypadku dokonywania transakcji kredytowych z instytucjami finansowymi mającymi siedzibę za granicą Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się międzynarodowe standardy umów kredytowych Loan Market Association.

Zabezpieczenie transakcji zawieranych na rynku międzybankowym odbywa się w ramach umów CSA. Podpisane przez Bank umowy ustalają dla każdego kontrahenta z osobna stałą wartość dopuszczalnej niezabezpieczonej ekspozycji. W umowach dotychczas zawartych przez Bank nie występują zapisy, które nakładałyby konieczność zapewnienia

dodatkowego zabezpieczenia w przypadku obniżenia ratingu jednej ze stron.

Dodatnia wartość godziwa brutto kontraktów zawartych z instytucjami finansowymi na koniec 2009 roku wyniosła 1,8 mld złotych. Wartość tę obliczono sumując dodatnie rynkowe wartości dla wszystkich trwających transakcji. Wartość netto ekspozycji kredytowej po uwzględnieniu saldowania transakcji dla kontrahentów posiadających umowy ramowe wyniosła ok. 539 mln złotych. Korzyści z saldowania wyniosły więc ok. 1,3 mld złotych (nie zostały one uwzględnione przy wyliczaniu wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego, o czym jest mowa w rozdziale nr 4 „Wymogi kapitałowe (filar I)”). Wartość przyjętego od kontrahentów zabezpieczenia w ramach umów CSA i Umów Zabezpieczających wyniosła 161,5 mln złotych.

Na dzień 31.12.2009 roku Bank nie posiadał żadnych kredytowych transakcji pochodnych.

W przypadku wystąpienia sytuacji, w której klient/kontrahent nie wywiązałby się ze swojego zobowiązania z tytułu rozliczenia takiego instrumentu, kwota rozliczenia byłaby zaewidencjonowana jako należność, wyceniana w wartości nominalnej skorygowanej o należne odsetki oraz pomniejszona odpowiednio o kwotę utworzonych odpisów z tytułu utraty jej wartości.

Na dzień 31 grudnia 2009 r. Bank uwzględnił korekty z tytułu wyceny kredytowej w wycenie pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi w oparciu o przeprowadzoną analizę odzyskiwalności ekspozycji. W korekcie Bank uwzględnił wartość rynkową ryzyka kredytowego z punktu widzenia Banku. Analizą zostały objęte wszystkie istotne ekspozycje z tytułu dodatniej dla Banku wyceny pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi. W szczególności w korekcie uwzględniono ryzyko niewykonania umów zawartych z kontrahentem, w oparciu o m.in. analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej podmiotów, prawdopodobieństwo spłat poszczególnych kontraktów, jak również wartość odzyskiwalną zabezpieczeń.

Jakość kredytowa kontrahentów

Znaczna część instytucji finansowych, z którymi Bank zawiera transakcje na rynku międzybankowym, posiada wysoki poziom ratingów zewnętrznych – A lub AA (tabela 2.14).

Tabela 2.14

JAKOŚĆ ZAANGAŻOWAŃ*
WOBEC INSTYTUCJI FINANSOWYCH**

Bank PKO BP SA	
Rating	2009
AA	39%
A	45%
BBB	11%
B	2%
Brak ratingu	3%
Razem	100%

* Zaangażowanie stanowi sumę zaangażowania nominalnego z tytułu lokat i papierów wartościowych oraz sumę wycen instrumentów pochodnych, z uwzględnieniem ich nettowania dla kontrahentów, z którymi obowiązują umowy ramowe o kompensowaniu.

** Zaangażowanie wobec instytucji spoza Grupy Kapitałowej.

Powyższe zestawienie bazuje na ratingach zewnętrznych przyznanych przez agencje Moody's, Standard&Poor's i Fitch zmapowanych na jednolitą skalę ratingową.

Kredytowe instrumenty pochodne

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego Bank zawiera umowy o kredytowy instrument pochodny lub inne umowy, na podstawie których następuje przeniesienie całości lub części ryzyka związanego z wierzytelnościami Banku.

Ryzyko kredytowe instytucji finansowych

PKO BP SA współpracuje na rynku hurtowym z instytucjami finansowymi, których siedziby znajdują się na terenie prawie 50 krajów. Bank, w ramach wyznaczonych limitów, może zawierać transakcje z ponad 200 kontrahentami, w tym z: bankami krajowymi i zagranicznymi, zakładami ubezpieczeń, funduszami emerytalnymi i inwestycyjnymi. Zakres zawieranych transakcji obejmuje transakcje lokacyjno-depozytowe, transakcje na papierach wartościowych, wymiany walutowej oraz transakcje pochodne.

Bank na bieżąco monitoruje sytuację finansową kontrahentów oraz ustala adekwatne do wysokości ponoszonego ryzyka limity na ekspozycję przedrozdliczeniową i rozliczeniową pojedynczych kontrahentów. Integralnym narzędziem zarządzania ryzykiem kredytowym instytucji finansowych są umowy ramowe podpisywane z kontrahentami na bazie standardów ISDA oraz ZBP. Zaangażowanie wobec instytucji finansowych na rynku hurtowym charakteryzuje wysoka jakość i niski poziom generowanego ryzyka kredytowego, potwierdzone ratingami zewnętrznymi nadawanymi przez agencje ratingowe, jak również ratingami wewnętrznymi Banku przyznanymi kontrahentom.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM KREDYTOWYM W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Spółki zależne Grupy Kapitałowej, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego

(KREDOBANK SA, Grupa Kapitałowa BFL SA) zarządzają ryzykiem kredytowym indywidualnie, przy czym stosowane metodologie oceny i pomiaru ryzyka kredytowego dostosowane są do metodologii stosowanych w PKO BP SA, przy uwzględnieniu specyfiki działalności.

Zmiana rozwiązań stosowanych przez spółki zależne Grupy Kapitałowej jest każdorazowo uzgadniana z jednostkami odpowiedzialnymi za zarządzanie ryzykiem w Banku.

Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA cyklicznie dokonują pomiaru ryzyka kredytowego, a wyniki tego pomiaru przekazują do Banku.

W strukturach organizacyjnych KREDOBANK SA i Grupy Kapitałowej BFL SA funkcjonują komórki organizacyjne w obszarze ryzyka, które odpowiadają w szczególności za:

- opracowywanie metod oceny ryzyka kredytowego, tworzenia rezerw i odpisów,
- kontrolę i monitorowanie ryzyka kredytowego w procesie kredytowym,
- jakość oraz efektywność restrukturyzacji i procesu windykacji wierzytelności klientów.

Limity podejmowania decyzji kredytowych uzależnione są w tych spółkach w szczególności od: kwoty zaangażowania kredytowego wobec klienta, kwoty jednostkowej transakcji kredytowej oraz okresu transakcji kredytowej.

Proces podejmowania decyzji kredytowych w KREDOBANK SA i Grupie Kapitałowej BFL SA wspierają komitety kredytowe, które są aktywowane w przypadku transakcji kredytowych generujących podwyższony poziom ryzyka kredytowego.

Właściwe komórki organizacyjne Pionu Ryzyka Bankowego uczestniczą w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w spółkach Grupy Kapitałowej przez opiniowanie projektów i okresowy przegląd przepisów wewnętrznych tych spółek odnoszących się do oceny ryzyka kredytowego oraz przygotowanie rekomendacji dotyczących zmian w projektach przepisów. Bank wspiera wdrożenie w spółkach Grupy Kapitałowej Banku rekomendowanych zmian w zasadach oceny ryzyka kredytowego.

W 2009 roku KREDOBANK SA dokonał centralizacji oceny ryzyka kredytowego oraz administrowania operacji kredytowych klientów korporacyjnych oraz przeprowadził centralizację oceny ryzyka kredytowego kredytów hipotecznych osób fizycznych. W celu podwyższenia efektywności działań w zakresie odzyskania wierzytelności trudnej KREDOBANK SA:

- przeprowadził reorganizację Pionu Restrukturyzacji i Windykacji (m. in. poprzez utworzenie oddziałów regionalnych),
- wdrożył program outsourcingu oraz sprzedaży wierzytelności trudnych osób fizycznych,
- opracował nowe sposoby restrukturyzacji wierzytelności osób fizycznych,
- zmienił tryb podejmowania decyzji dla wierzytelności trudnych w celu optymalizacji procesu kredytowego.

W 2009 roku Grupa Kapitałowa BFL SA kontynuowała działania zmierzające do ograniczenia ryzyka kredytowego polegające na rozszerzeniu zakresu weryfikacji wniosków w rejestrach niesolidnych klientów. Ponadto wprowadziła ograniczenia finansowania podmiotów z branż podwyższonego ryzyka, zaostrzyła politykę kredytową i zasady udzielania kredytów a także zweryfikowała progi kompetencyjne oraz punkty odcięcia.

Instrumenty pochodne w spółkach zależnych Grupy

Spółki zależne Grupy wprowadziły regulacje wewnętrzne dotyczące zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych – po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do poszczególnych spółek przez Bank. Regulacje te określają sposoby i tryb zajmowania pozycji w instrumentach pochodnych przez spółki zależne.

Pozycje zajmowane przez spółki zależne Grupy Kapitałowej w określonych instrumentach pochodnych wyznacza się w sposób analogiczny jak pozycje zajmowane przez Bank w tych instrumentach pochodnych, z uwzględnieniem specyfiki działalności gospodarczej spółek.

W procesie zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych pozostałych spółek Grupy Kapitałowej wykorzystuje się:

- miary ryzyka instrumentów pochodnych wyznaczone dla poszczególnych spółek oraz Banku,
- pozycje zajmowane przez spółki w określonych instrumentach pochodnych, wyznaczone przez Bank.

W 2009 roku jedynymi spółkami Grupy Kapitałowej, poza Bankiem, wykorzystującymi instrumenty pochodne do zarządzania ryzykiem rynkowym, były spółki z Grupy Kapitałowej Bankowego Funduszu Leasingowego SA.

KREDOBANK SA nie zawiera transakcji instrumentami pochodnymi z uwagi na zakaz wydany przez ukraiński nadzór bankowy, natomiast pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej mogą zawierać transakcje instrumentami pochodnymi wyłącznie w celu zabezpieczania ryzyka wynikającego z działalności podstawowej danej spółki (portfel bankowy).

EKSPOZYCJE KAPITAŁOWE W PORTFELU BANKOWYM

Ekspozycje kapitałowe w portfelu bankowym Grupy Kapitałowej PKO BP SA ze względu na cel nabycia dzielą się na dwie grupy:

- akcje i udziały – zaangażowania wobec jednostek współzależnych i stowarzyszonych oraz wobec innych jednostek z mniejszościowym udziałem PKO BP SA i spółek zależnych Grupy Kapitałowej (z wyłączeniem akcji i udziałów stanowiących pomniejszenia funduszy własnych Grupy Kapitałowej). Celem nabycia tych aktywów jest uzyskanie przychodów kapitałowych (dywidend) oraz zwrotu z inwestycji w wyniku sprzedaży akcji i udziałów a także udział PKO BP SA w rozwoju rynku finansowego;

- jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania – obejmujące inwestycje spółki PKO TFI SA w jednostki uczestnictwa zarządzanych przez siebie nowych funduszy inwestycyjnych. Celem nabycia tych aktywów jest zdobycie, zgodnie ze statutem PKO TFI SA, środków wymaganych do powstania funduszu.

Tabela 2.15

EKSPOZYCJE KAPITAŁOWE - PORTFEL BANKOWY

	Grupa PKO BP SA			
	2009		2008	
	wartość bilansowa	wartość godziwa*	wartość bilansowa	wartość godziwa*
Łącznie	107	108	162	162
Udziały w innych podmiotach	51	51	59	59
Kapitałowe papiery wartościowe	56	57	103	103
akcje w jednostkach notowanych na rynku regulowanym**	15	15	66	66
akcje w spółkach nienotowanych na rynku regulowanym	19	20	17	17
jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania	22	22	20	20

* Szacowana wartość godziwa.

** Wartość godziwa papierów notowanych na giełdzie jest równa ich wartości rynkowej.

Metody wyceny i stosowane zasady rachunkowości

Akcje i udziały w jednostkach współzależnych i stowarzyszonych wyceniane są metodą praw własności (cena nabycia skorygowana o udział w zmianie aktywów netto spółki od dnia nabycia do dnia wyceny) z uwzględnieniem odpisu z tytułu utraty wartości.

Udział w wyniku finansowym jednostek współzależnych i stowarzyszonych od dnia nabycia ujmuje się w rachunku zysków i strat, a udział w zmianach stanu innych dochodów całkowitych od dnia nabycia – w innych dochodach całkowitych.

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego oceniane jest istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji w jednostkach stowarzyszonych i współzależnych. W przypadku istnienia takiej przesłanki dokonywane jest oszacowanie wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży, w zależności od tego, która z nich jest wyższa. Prognoza wartości użytkowej jest szacowana metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych przy założeniu dalszego posiadania akcji lub udziałów. Prognozy dotyczące przepływów pieniężnych są opracowane na podstawie planów finansowych jednostek obejmujących okres od 3 do 5 lat z wykorzystaniem zróżnicowanych stóp dyskontowanych dostosowanych do specyfiki działalności poszczególnych jednostek.

Akcje i udziały w innych jednostkach wyceniane są:

- według wartości godziwej ustalonej w następujący sposób:
  - według wartości rynkowej dla akcji, dla których istnieje aktywny rynek,
  - jako otrzymana bieżąca oferta kupna lub w drodze wyceny przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny świadczący tego rodzaju usługi, dla akcji i udziałów, dla których nie istnieje aktywny rynek;

- według ceny nabycia pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości dla akcji i udziałów, dla których nie ma możliwości wiarygodnego ustalenia wartości godziwej.

Skutki zmiany wartości godziwej akcji i udziałów odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, z wyjątkiem odpisów z tytułu utraty wartości, które ujmowane są w rachunku zysków i strat. Pozycja dotycząca kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży aktywa bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia trwałej utraty wartości wskazanego aktywa, wcześniej ujęte zwiększenia wartości z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. Jeżeli kwota uprzednio ujętych zwyżek jest niewystarczająca na pokrycie trwałej utraty wartości, różnicę odnosi się do rachunku zysków i strat.

Odpisów z tytułu utraty wartości nie odwraca się poprzez rachunek zysków i strat w odniesieniu do akcji i udziałów w innych jednostkach tj. wszelkie późniejsze wzrosty wartości godziwej ujmuje się w kapitale (funduszu) z aktualizacji wyceny.

Jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania wyceniane są według wartości godziwej ze skutkiem odnoszonym na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

Dywidendy z tytułu ekspozycji kapitałowych są wykazywane w rachunku zysków i strat w momencie ustanowienia prawa jednostki do otrzymania płatności.

Na koniec 2009 roku niezrealizowana strata Grupy Kapitałowej PKO BP SA związana z przeszacowaniem ekspozycji kapitałowych wyniosła 2,4 mln złotych, a zrealizowana strata ze sprzedaży ekspozycji kapitałowych wyniosła 0,5 mln złotych.

Dodatkowo w 2009 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA z tytułu posiadanych akcji stanowiących ekspozycje kapitałowe otrzymała dywidendę brutto w łącznej wysokości 5,4 mln złotych.

2.2. RYZYKO RYNKOWE I PŁYNNOŚCI

Ryzyko rynkowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian parametrów rynkowych takich jak stopa procentowa i kurs walutowy lub zmienności tych parametrów (volatility).

Ryzyko stopy procentowej to ryzyko poniesienia straty na pozycjach aktywnych i pasywnych Banku wrażliwych na zmiany stóp procentowych, w wyniku niekorzystnych zmian stóp procentowych na rynku.

Celem zarządzania ryzykiem stopy procentowej jest ograniczenie ryzyka poniesienia straty z tytułu zmian rynkowych stóp procentowych do akceptowalnego poziomu.

Ryzyko walutowe to ryzyko poniesienia straty z tytułu niekorzystnych zmian kursów walutowych. Ryzyko walutowe jest generowane przez

utrzymywanie otwartych pozycji walutowych w poszczególnych walutach.

Celem zarządzania ryzykiem walutowym jest ograniczenie ryzyka poniesienia straty wynikającej z niedopasowania struktury walutowej pozycji bilansowych oraz pozabilansowych do akceptowalnego poziomu.

Ryzyko płynności to ryzyko braku możliwości terminowego wywiązania się ze zobowiązań w wyniku braku płynnych środków. Sytuacja braku płynności może wynikać z niewłaściwej struktury bilansu, niedopasowania przepływów pieniężnych, nieotrzymania płatności od kontrahentów, nagłego wycofania środków przez klientów lub innych wydarzeń na rynku.

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest kształtowanie struktury bilansu oraz zobowiązań pozabilansowych zapewniającej wysokość środków finansowych odpowiednią dla wywiązywania się z bieżących i przyszłych (również potencjalnych) zobowiązań z uwzględnieniem charakteru prowadzonej działalności oraz potrzeb mogących się pojawić w wyniku zmian otoczenia rynkowego.

Bank i spółki zależne Grupy Kapitałowej kierują się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem rynkowym oraz ryzykiem płynności:

- podejmowane są działania w celu utrzymania poziomu ryzyka w ramach przyjętego profilu ryzyka,
- utrzymany jest akceptowalny poziom płynności, którego podstawą jest utrzymanie odpowiedniego poziomu aktywów płynnych,
- główne źródło finansowania aktywów Banku stanowią stabilne środki finansowania, przede wszystkim stabilna baza depozytowa,
- pozycja walutowa jest domykana w ramach przyjętych limitów na ryzyko walutowe,
- wynik Banku jest optymalizowany przy uwzględnieniu akceptowalnego poziomu ryzyka stopy procentowej.

POMIAR RYZYKA RYNKOWEGO I PŁYNNOŚCI

W celu określenia poziomu ryzyka rynkowego i ryzyka płynności Bank wykorzystuje różne metody jego pomiaru i oceny, w tym:

- dla ryzyka stopy procentowej: model wartości zagrożonej (VaR), miarę wrażliwości dochodu odsetkowego, testy warunków skrajnych oraz luki przeszacowań;
- dla ryzyka walutowego: model wartości zagrożonej (VaR) oraz testy warunków skrajnych;
- dla ryzyka płynności: kontraktową i urealnioną lukę płynności, rezerwę płynności, miarę stabilności portfela depozytów oraz wpływ z tytułu kredytów, a także testy warunków skrajnych (stress-testy płynności).

Wartość zagrożona (VaR) definiowana jest jako potencjalna wartość straty, wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentów finansowych z tytułu zmian stóp procentowych lub jako potencjalna wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych z tytułu

zmian kursu walutowego, przy założeniu określonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji. Do wyznaczania VaR dla potrzeb zarządzania ryzykiem rynkowym stosuje się metodę wariancji – kowariancji przy poziomie ufności 99%. Do zarządzania ryzykiem stopy procentowej oraz walutowym wykorzystuje się między innymi wartość VaR wyznaczoną dla poszczególnych instrumentów finansowych oraz dla portfeli Banku, a także w podziale na rodzaje działalności Banku.

Wrażliwość dochodu odsetkowego jest miarą określającą zmianę dochodu odsetkowego wynikającą ze skokowej zmiany stóp procentowych. Miara ta uwzględnia zróżnicowanie terminów przeszacowań poszczególnych pozycji odsetkowych w każdym z wybranych horyzontów czasowych.

Luka przeszacowań prezentuje różnicę między wartością bieżącą pozycji aktywnych oraz pasywnych narażonych na ryzyko stopy procentowej, podlegających przeszacowaniu w danym przedziale czasowym, przy czym pozycje te ujmowane są w dacie transakcji.

Testy warunków skrajnych (stress-testy) dla ryzyka stopy procentowej służą do oszacowania potencjalnych strat wynikających z utrzymywanej struktury bilansu i pozycji pozabilansowych w przypadku wystąpienia sytuacji na rynku, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- scenariusze hipotetyczne – w których arbitralnie przyjmowana jest skala zmian stóp procentowych, jak np. równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych w walutach: PLN, EUR, USD, CHF i GBP o ± 50 pb. oraz o ± 200 pb,
- scenariusze historyczne – w których zmiany stóp procentowych są przyjmowane na podstawie zachowań stóp procentowych w przeszłości, obejmujące: największą historyczną zmianę, wygięcie krzywej dochodowości z uwzględnieniem pozycji na portfelach, wygięcie krzywej dochodowości typu peak oraz typu twist, największe historyczne nierównoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych dla papierów wartościowych oraz instrumentów pochodnych je zabezpieczających.

W procesie pomiaru ryzyka stopy procentowej Bank przyjął założenie, iż wartość przyszłych wcześniejszych spłat kredytów oraz wypłata depozytów o nieustalonym terminie wymagalności są zastępowane odpowiednio przez przyszłą sprzedaż kredytów oraz przyszłe złożone depozyty o nieustalonym terminie wymagalności. Założenie to wynika ze stosowanych rodzajów oprocentowania dla produktów kredytowych i depozytowych Banku.

Testy warunków skrajnych (stress-testing i crash-testing) dla ryzyka walutowego służą do oszacowania potencjalnej straty z zajętych pozycji walutowych w przypadku wystąpienia nadzwyczajnej sytuacji na rynku walutowym, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- scenariusze hipotetyczne – w których przyjmuje się hipotetyczną aprecjację lub deprecjację kursów walutowych (15-procentową oraz 50-procentową),
- scenariusze historyczne – scenariusze zachowań kursów walutowych zaobserwowane w przeszłości.

Dla celów zarządzania płynnością Bank w szczególności określa:

- kontraktową lukę płynności – zestawienie wszystkich pozycji bilansu ze względu na ich zapadalność i wymagalność,
- urealnioną lukę płynności – zestawienie poszczególnych kategorii bilansu ze względu na ich urealniony termin zapadalności lub wymagalności,
- rezerwę płynności – różnicę pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie.

Testy warunków skrajnych (stress-testing) dla ryzyka płynności służą do oszacowania minimalnej liczby dni roboczych, przez które Bank mógłby w pełni wypłacać środki podmiotom niefinansowym oraz sprawdzenia, czy w przypadku zmaterializowania się scenariusza szokowego posiadane przez Bank środki są wystarczające na pokrycie zobowiązań. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- scenariusze masowego wycofywania depozytów przez klientów niefinansowych,
- scenariusze wrażliwości wpływów i wypływów na zmianę warunków rynkowych.

NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem rynkowym oraz ryzykiem płynności w Banku należą:

- limity i wartości progowe na poszczególne rodzaje ryzyka rynkowego,
- określenie dopuszczalnych rodzajów transakcji, narażonych na dany rodzaj ryzyka rynkowego,
- transakcje zapewniające długoterminowe finansowanie działalności kredytowej.

W zakresie ograniczania ryzyka stopy procentowej Bank określił limity i wartości progowe dotyczące m. in. stopnia wrażliwości cenowej i wrażliwości dochodu odsetkowego, wysokości strat oraz dopuszczalnych instrumentów pochodnych wrażliwych na zmiany stóp procentowych. Limity te zostały wyznaczone dla poszczególnych portfeli Banku.

W zakresie ograniczania ryzyka walutowego Bank określił limity m. in. na: wysokość pozycji walutowej, wartość zagrożoną obliczaną w horyzoncie 10-dniowym oraz stratę dzienną na rynku walutowym.

W zakresie ograniczania ryzyka płynności Bank określił limity i wartości progowe zarówno dla miar płynności bieżącej, jak i dla miar płynności średnio- i długoterminowej.

RYZYKO STOPY PROCENTOWEJ

W 2009 roku ryzyko stopy procentowej Grupy Kapitałowej PKO BP SA kształtowało się na umiarkowanym poziomie. Było ono zdeterminowane

głównie ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowań aktywów i zobowiązań.

Na koniec 2009 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA posiadała złotą skumulowaną lukę dodatnią w PLN we wszystkich przedziałach czasowych. Ekspozycja Grupy Kapitałowej PKO BP SA na ryzyko złotej stopy procentowej na koniec 2009 roku składała się głównie z ekspozycji Banku. Ryzyko złotej stopy procentowej, generowane przez pozostałe spółki zależne Grupy nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej całej Grupy i tym samym nie zmieniało istotnie jej profilu ryzyka.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w USD składała się zarówno z ekspozycji Banku, jak i ekspozycji spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Ryzyko stopy procentowej spółek zależnych zmniejszało ryzyko stopy procentowej Grupy w przedziale do 1 miesiąca. W pozostałych przedziałach ryzyko stopy procentowej spółek zależnych zwiększało ekspozycję Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w EUR składała się zarówno z ekspozycji Banku, jak i ekspozycji spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Ryzyko stopy procentowej w EUR generowane przez spółki zależne zmniejszało ryzyko Grupy Kapitałowej w przedziałach od 1 do 3 miesięcy, od 6 do 12 miesięcy oraz powyżej 5 lat, natomiast zwiększało w pozostałych przedziałach.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w CHF składała się głównie z ekspozycji Banku. Ryzyko stopy procentowej w CHF generowane przez spółki zależne Grupy Kapitałowej nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej Grupy i tym samym nie zmieniało jej profilu ryzyka.

Tabele 2.16 – 2.19 przedstawiają luki przeszacowań według stanu na 31.12.2009 roku w podziale na waluty.

Tabela 2.16

2009	Luka przeszacowań złotowa (w mln PLN)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	26 246	28 202	-28 721	-11 760	-1 765	1 492	266	13 960
Luka skumulowana	26 246	54 448	25 727	13 967	12 201	13 694	13 960	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-168	-194	-57	41	10	107	2	-259
Luka skumulowana	-168	-361	-419	-378	-368	-261	-259	
RAZEM - Luka okresowa	26 079	28 008	-28 778	-11 720	-1 755	1 599	268	13 701
RAZEM - Luka skumulowana	26 079	54 087	25 309	13 589	11 834	13 433	13 701	-

Tabela 2.17

2009	Luka przeszacowań USD (w mln USD)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	181	-132	-129	-140	-1	0	0	-221
Luka skumulowana	181	49	-80	-220	-221	-221	-221	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-64	-76	-37	-5	33	66	127	44
Luka skumulowana	-64	-140	-177	-183	-150	-84	44	
RAZEM - Luka okresowa	118	-209	-166	-145	32	66	127	-177
RAZEM - Luka skumulowana	118	-91	-257	-402	-370	-305	-177	-

Tabela 2.18

2009	Luka przeszacowań EUR (w mln EUR)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	-311	116	-42	-83	3	-3	-4	-324
Luka skumulowana	-311	-195	-237	-320	-317	-320	-324	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-28	-34	-4	1	5	24	7	-30
Luka skumulowana	-28	-62	-65	-65	-60	-37	-30	-
RAZEM - Luka okresowa	-339	82	-46	-82	7	21	3	-354
RAZEM - Luka skumulowana	-339	-256	-303	-385	-378	-357	-354	-

Tabela 2.19

2009	Luka przeszacowań CHF (w mln CHF)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	-57	-246	2	-7	1	1	6	-299
Luka skumulowana	-57	-303	-301	-307	-306	-305	-299	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-15	15	0	0	0	0	0	0
Luka skumulowana	-15	0	0	0	0	0	0	-
RAZEM - Luka okresowa	-72	-231	2	-7	1	1	6	-299
RAZEM - Luka skumulowana	-72	-303	-301	-308	-306	-305	-299	-

VaR i analiza scenariuszy warunków skrajnych w zakresie aktywów finansowych Banku oraz Grupy Kapitałowej (łącznie dla portfela bankowego i handlowego) narażonych na ryzyko stopy procentowej na koniec odpowiednio 2009 roku oraz 2008 roku zostały przedstawione poniżej:

Tabela 2.20

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko stopy procentowej

	2009		2008	
	VaR 10-dniowy	Stress-test ±200 pb.	VaR 10-dniowy	Stress-test ±200 pb.
Bank PKO BP SA	17,1	164,4	72,3	133,9*
Spółki zależne Grupy Kapitałowej	-	117,3	-	132,3*
Razem	-	233,3	-	266,2*

* Dane sprowadzone do porównywalności.

Na dzień 31 grudnia 2009 roku wartość zagrożona na stopie procentowej Banku w horyzoncie 10-dniowym (VaR 10-dniowy) wyniosła 17 086 tysięcy złotych, co stanowiło ok. 0,10% funduszy własnych Banku.

Wyniki stress-testu pokazujące zmiany wartości rynkowej wynikające z przesunięcia krzywych dochodowości w podziale na poszczególne waluty zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 2.21

Wyniki stress-testu* - równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych o ±200 pb.

Waluta	Bank		Spółki zależne Grupy		Razem	
	2009	2008	2009	2008	2009	2008
PLN	148,8	124,0	7,2	2,7	156,0	126,7
EUR	8,6	0,6	12,8	4,5	21,4	5,1
USD	2,1	2,4	97,3	89,0	99,4	91,4
CHF	4,2	29,7	0,1	0,1	4,3	29,8
GBP	0,6	0,5	0,0	0,0	0,6	0,5

* Wartości dla walut obcych zostały przedstawione w ekwiwalencie złotowym.

Biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek zależnych Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko stopy procentowej (Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Bank nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR dla ryzyka stopy procentowej. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Miarę VaR 10-dniowy dla głównych walut stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na koniec 2009 roku wyniosła ok. 40,0 mln złotych.

RYZIKO WALUTOWE

W 2009 roku ryzyko kursu walutowego Grupy Kapitałowej kształtowało się na niskim poziomie, gdyż Bank, co do zasady, prowadzi politykę domykania pozycji walutowych. VaR 10-dniowy dla pozycji walutowej Banku na koniec 2009 roku wynosił 1,1 mln złotych, co stanowiło ok. 0,01% funduszy własnych Banku. VaR i analiza stress-testowa aktywów finansowych Banku oraz Grupy Kapitałowej (łącznie dla wszystkich walut) narażonych na ryzyko walutowe na koniec odpowiednio 2009 roku oraz 2008 roku przedstawiały się następująco:

Tabela 2.22

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko walutowe

	2009		2008	
	VaR 10-dniowy	Stress-test ± 15%	VaR 10-dniowy	Stress-test ± 15%
Bank PKO BP SA	1,1	4,4	11,3*	10,6
Spółki zależne Grupy	-	3,7	-	2,6
Razem	-	0,7	-	13,2

* Wartość VaR na dzień 31 grudnia 2008 roku wynikała głównie z pozycji w USD, która z kolei była wynikiem objęcia przez Bank akcji KREDOBANK SA, których rejestracja nastąpiła w dniu 31 grudnia 2008 roku.

Podobnie jak przy ryzyku stopy procentowej, biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek zależnych Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko walutowe (Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Bank nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR dla ryzyka walutowego. Spółki te wykorzystują własne miary

ryzyka do zarządzania ryzykiem walutowym. Miarę VaR 10-dniowy stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na koniec 2009 roku wyniosła ok. 0,06 mln zł.

RYZIKO PŁYNNOŚCI

Prezentowane poniżej urealnione luki płynności zawierają zestawienie zapadających aktywów i wymagalnych pasywów oraz dodatkowo zostały urealnione o wybrane pozycje bilansowe w celu realnego zobrazowania pozycji płynnościowej Banku i spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Najważniejsze urealnienia dotyczą:

- osadu depozytów (z wyłączeniem rynku międzybankowego) i ich wymagalności – depozyty klientów (rachunki bieżące, konta oszczędnościowe oraz depozyty terminowe) zostały zakwalifikowane do odpowiednich przedziałów czasowych uwzględniając ich stabilność (utrzymywanie się odpowiedniego poziomu salda lub odnawialność po terminie wymagalności),
- osadu kredytów w rachunkach bieżących podmiotów niefinansowych i ich zapadalności – kredyty w rachunku bieżącym zostały zakwalifikowane do odpowiednich przedziałów czasowych uwzględniających odnawialność tych kredytów,
- płynnych papierów wartościowych i ich terminu zapadalności – płynne papiery wartościowe zostały zakwalifikowane do przedziału do 1 miesiąca zgodnie z możliwym terminem ich upłynnienia (zastawu, sprzedaży).

Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące luki okresowej oraz skumulowanej luki okresowej Banku i spółek zależnych Grupy Kapitałowej, według stanu na koniec odpowiednio 2009 roku oraz 2008 roku.

Tabela 2.23

UREALNIONA LUKA PŁYNNOSCI - AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA

2009	a'vista	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	7 012	15 935	-3 179	431	3 539	1 468	4 447	-29 652
Luka skumulowana	7 012	22 946	19 767	20 198	23 737	25 205	29 652	
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	156	-559	-431	-114	49	188	323	388
Luka skumulowana	156	-403	-833	-948	-899	-711	-388	
RAZEM - Luka okresowa	7 168	15 376	-3 610	317	3 587	1 656	4 770	-29 263
RAZEM - Luka skumulowana	7 168	22 544	18 934	19 251	22 838	24 494	29 263	
2008*								
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	4 569	5 852	-2 915	-1 798	1 990	4 251	1 924	-13 873
Luka skumulowana	4 569	10 421	7 506	5 708	7 698	11 949	13 873	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	42	-184	-465	-185	157	-386	706	316
Luka skumulowana	42	-143	-607	-793	-636	-1 021	-316	-
RAZEM - Luka okresowa	4 610	5 668	-3 379	-1 983	2 147	3 865	2 630	-13 557
RAZEM - Luka skumulowana	4 610	10 279	6 899	4 916	7 062	10 927	13 557	-

* Wartości sprowadzone do porównywalności wg metodologii urealniania luki płynności obowiązującej na dzień 31 grudnia 2009 r.

We wszystkich przedziałach urealniona skumulowana luka płynności Grupy Kapitałowej PKO BP SA wykazywała wartości dodatnie. Oznacza to nadwyżkę zapadających aktywów nad wymagalnymi zobowiązaniami.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące kontraktowej pozabilansowej luki płynności instrumentów pochodnych Grupy Kapitałowej.

Tabela 2.24

KONTRAKTOWA POZABILANSOWA LUKA PŁYNNOSCI INSTRUMENTÓW POCHODNYCH

Grupa PKO BP SA

2009	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat	Razem
RAZEM - Luka okresowa	161	524	131	352	1 105	481	109	2 863
RAZEM - Luka skumulowana	161	685	816	1 168	2 273	2 754	2 863	-
2008								
RAZEM - Luka okresowa	-202	66	113	223	45	-786	-521	-1 061
RAZEM - Luka skumulowana	-202	-136	-23	200	245	-540	-1 061	-

Poniższa tabela przedstawia rezerwę płynności Banku na koniec roku 2009 oraz na koniec roku 2008.

Tabela 2.25

REZERWA PŁYNNOŚCI PKO BP SA		
Miara wrażliwości	31.12.2009	31.12.2008
Rezerwa płynności do 1 miesiąca	16 030	6 666

Na dzień 31 grudnia 2009 roku poziom osadu depozytów stanowił ok. 95,5% wszystkich depozytów zdeponowanych w Banku (z wyłączeniem rynku międzybankowego), co oznacza wzrost o ok. 1,5 proc. w porównaniu do końca 2008 roku.

RAPORTOWANIE RYZYKA RYNKOWEGO ORAZ RYZYKA PŁYNNOŚCI

Raportowanie informacji o poziomie ryzyka rynkowego prowadzone jest w cyklach:

- dziennych i tygodniowych – w celach operacyjnych,
- miesięcznych, kwartalnych i półrocznych – w celach zarządczych.

Odbiorcą raportów miesięcznych jest przede wszystkim KZAP, kwartalnych – Zarząd Banku, zaś półrocznych Zarząd Banku i Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informację o poziomie ryzyka rynkowego i ryzyka płynności, na jakie narażony jest Bank, a także Grupa Kapitałowa PKO BP SA.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM RYNKOWYM ORAZ RYZYKIEM PŁYNNOŚCI W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej PKO BP SA, które w związku z prowadzoną działalnością charakteryzują się istotnym poziomem ryzyka rynkowego lub ryzyka płynności, posiadają własne regulacje wewnętrzne w zakresie zarządzania tymi rodzajami ryzyka. Przepisy te zostały opracowywane po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do spółek zależnych przez Bank.

Transakcje na księdze handlowej zawierane są wyłącznie w PKO BP SA. Pozostałe spółki zależne Grupy zawierają transakcje wyłącznie na księdze bankowej.

2.3. RYZYKO OPERACYJNE

Ryzyko operacyjne jest rozumiane jako ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja efektywności operacyjnej przez obniżenie strat operacyjnych, racjonalizację kosztów, jak również zwiększenie szybkości oraz adekwatności reakcji Grupy Kapitałowej PKO BP SA na zdarzenia od niej niezależne.

Przepisy wewnętrzne Banku jednoznacznie określają podział kompetencji w obszarze zarządzania

ryzykiem operacyjnym. Zgodnie z tymi przepisami, całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym nadzoruje Zarząd Banku, który:

- wyznacza cele zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- ustala politykę w zakresie ryzyka operacyjnego,
- akceptuje raporty na temat ryzyka operacyjnego.

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym odbywa się na płaszczyźnie rozwiązań systemowych, jak i bieżącego zarządzania tym ryzykiem.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na tworzeniu przepisów wewnętrznych oraz innych rozwiązań związanych z ryzykiem operacyjnym między innymi w zakresie:

- zasobów ludzkich,
- organizacji Banku,
- rachunkowości,
- teleinformatyki,
- bezpieczeństwa,
- procesów wewnętrznych,
- procesów obsługi klientów,
- powierzania wykonywania czynności bankowych i faktycznych podmiotom zewnętrznym.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym prowadzone jest w sposób scentralizowany na poziomie Centrali Banku. W każdej linii biznesowej i linii wsparcia wyznaczona została komórka odpowiedzialna za identyfikację i monitorowanie zagrożeń operacyjnych w nadzorowanych produktach lub procesach wewnętrznych oraz podejmowanie działań niezbędnych dla zapewnienia akceptowalnego poziomu ryzyka operacyjnego.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na:

- zapobieganiu zdarzeniom operacyjnym powstającym przy realizacji produktów, w procesach wewnętrznych oraz systemach,
- podejmowaniu działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń (zdarzeń operacyjnych),
- likwidowaniu negatywnych skutków zdarzeń operacyjnych,
- rejestrowaniu danych o zdarzeniach operacyjnych.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym realizowane jest przez każdą jednostkę organizacyjną Banku.

Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym pełni Pion Ryzyka Bankowego, który koordynuje identyfikację, pomiar, monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego w skali całej Grupy Kapitałowej PKO BP SA.

Decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy Kapitałowej mają 3 podmioty to jest PKO BP, Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA (łącznie 99% wszystkich skutków finansowych). Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej ze względu na ich znacznie mniejszą skalę oraz rodzaj działalności, generują jedynie ograniczone ryzyko operacyjne.

W 2009 roku Bank wdrożył aplikację SAS OpRisk Management do wsparcia systemowego zarządzania ryzykiem operacyjnym.

OGRANICZANIE RYZYKA OPERACYJNEGO

W celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko operacyjne w Banku stosowane są różnego rodzaju rozwiązania takie jak:

- instrumenty kontrolne,
- instrumenty zarządzania zasobami ludzkimi (dobór kadr, podnoszenie kwalifikacji pracowników, systemy motywacyjne),
- wartości progowe kluczowych wskaźników ryzyka (KRI),
- plany awaryjne,
- ubezpieczenia,
- outsourcing.

Doboru instrumentów służących do ograniczania ryzyka operacyjnego dokonuje się między innymi w zależności od:

- dostępności i adekwatności instrumentów ograniczających ryzyko,
- charakteru działalności lub procesu, w którym zidentyfikowano ryzyko operacyjne,
- istotności ryzyka,
- kosztu zastosowania instrumentu.

Dodatkowo regulacje wewnętrzne Banku przewidują obowiązek niepodejmowania zbyt ryzykownej działalności, a w przypadku, gdy działalność taka jest prowadzona – wycofania się z niej lub ograniczenia jej zakresu. Poziom ryzyka operacyjnego uznaje się za nadmierny, gdy potencjalne korzyści z prowadzenia danego rodzaju działalności są niższe od potencjalnych strat operacyjnych.

OCENA RYZYKA OPERACYJNEGO

Ocena ryzyka operacyjnego jest przeprowadzana z wykorzystaniem:

- zgromadzonych danych o zdarzeniach operacyjnych,
- wyników audytu wewnętrznego,
- wyników kontroli wewnętrznej funkcjonalnej,
- wyników samooceny ryzyka operacyjnego dla procesów, produktów i aplikacji IT,
- kluczowych wskaźników ryzyka (KRI).

Bank regularnie monitoruje poziom KRI oraz zdarzenia operacyjne przekraczające kwotę progową określoną dla ryzyka operacyjnego.

RAPORTOWANIE RYZYKA

Raportowanie informacji dotyczących ryzyka operacyjnego Banku i spółek zależnych Grupy Kapitałowej prowadzone jest w cyklach kwartalnych. Odbiorcami raportów są Zarząd Banku oraz Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informacje na temat:

- profilu ryzyka operacyjnego Banku wynikającego z procesu identyfikacji i oceny zagrożeń,
- wyników oceny i monitorowania ryzyka operacyjnego,
- zdarzeń operacyjnych i ich skutków finansowych,
- najważniejszych projektów i przedsięwzięć z zakresu zarządzania ryzykiem operacyjnym.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM OPERACYJNYM W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Spółki zależne wchodzące w skład Grupy Kapitałowej zarządzają ryzykiem operacyjnym zgodnie z zasadami zarządzania tym ryzykiem w PKO BP SA, z uwzględnieniem specyfiki i skali działalności poszczególnych spółek.

W 2009 roku spółki zależne wchodzące w skład Grupy Kapitałowej kontynuowały prace w zakresie rozwoju systemu kluczowych wskaźników ryzyka operacyjnego.

2.4. RYZYKO BRAKU ZGODNOŚCI

Ryzyko braku zgodności rozumiane jest jako ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Grupy Kapitałowej, pracowników Grupy Kapitałowej lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych.

Celem zarządzania ryzykiem braku zgodności jest utrwalanie wizerunku Grupy Kapitałowej PKO BP SA jako podmiotów działających zgodnie z prawem, przyjętymi standardami postępowania, godnej zaufania, uczciwej i rzetelnej, poprzez eliminowanie ryzyka braku zgodności, przeciwdziałanie możliwości wystąpienia utraty reputacji lub wiarygodności Grupy Kapitałowej oraz przeciwdziałanie ryzyku wystąpienia strat finansowych lub sankcji prawnych mogących być rezultatem naruszenia przepisów i norm postępowania.

Zarządzanie ryzykiem braku zgodności dotyczy w szczególności następujących zagadnień:

- zapobiegania angażowaniu Grupy Kapitałowej w działalność niezgodną z prawem,
- zapewnienia ochrony informacji,
- propagowania standardów etycznych i monitorowania ich funkcjonowania,
- zarządzania konfliktami interesów,
- zapobiegania sytuacjom, w których postępowanie pracowników Grupy Kapitałowej w sprawach służbowych sprawiałoby wrażenie interesowności,
- profesjonalnego, rzetelnego i przejrzystego formułowania oferty produktowej oraz przekazów reklamowych i marketingowych,
- niezwłocznego, uczciwego i profesjonalnego rozpatrywania skarg, wniosków i reklamacji klientów.

Zadania w zakresie koordynacji zarządzania ryzykiem braku zgodności w Grupie Kapitałowej PKO BP SA realizuje Pion Ryzyka Bankowego.

We wszystkich podmiotach Grupy Kapitałowej PKO BP SA funkcjonują spójne zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności.

2.5. RYZYKO BIZNESOWE

Ryzyko biznesowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym,

podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany; obejmuje ono w szczególności ryzyko strategiczne.

Ryzyko strategiczne jest rozumiane jako ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych konsekwencji finansowych spowodowanych błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji dotyczących kierunku rozwoju strategicznego Grupy Kapitałowej.

Celem zarządzania ryzykiem strategicznym jest podejmowanie działań mających na celu utrzymanie tego ryzyka na akceptowalnym poziomie.

Zarządzanie ryzykiem strategicznym w Grupie Kapitałowej obejmuje:

- pomiar poziomu ryzyka strategicznego,
- raportowanie poziomu ryzyka strategicznego i jego zmian,
- działania podejmowane w przypadku wystąpienia wysokiego poziomu ryzyka strategicznego.

Przy dokonywaniu pomiaru poziomu ryzyka strategicznego Grupa Kapitałowa uwzględni:

- czynniki zewnętrzne,
- czynniki związane ze wzrostem i rozwojem działalności bankowej,
- czynniki związane z zarządzaniem zasobami ludzkimi,
- czynniki związane z działalnością inwestycyjną,
- czynniki związane z kulturą organizacji.

Monitorowanie i pomiar poziomu ryzyka strategicznego prowadzone są w okresach rocznych. Odbiorcami raportów o poziomie ryzyka strategicznego są członkowie Zarządu Banku oraz dyrektorzy zarządzający Centrali Banku.

3. FUNDUSZE WŁASNE

Fundusze własne składają się z funduszy podstawowych, funduszy uzupełniających i kapitału krótkoterminowego.

W skład funduszy podstawowych wchodzi:

- fundusze zasadnicze obejmujące:
  - kapitał zakładowy – w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
  - kapitał zapasowy – tworzony jest, zgodnie ze statutem Banku, z odpisów z zysku netto oraz premii emisyjnych uzyskanych z emisji akcji i przeznaczony jest na pokrycie strat bilansowych, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Banku; decyzję o wykorzystaniu kapitału zapasowego podejmuje Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy,
  - kapitały rezerwowe – służące celom określonym w statucie tworzone są z odpisów z zysku netto

2.6. RYZYKO REPUTACJI

Ryzyko reputacji jest rozumiane jako ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyleń od zaplanowanego wyniku finansowego Banku wskutek pogorszenia się wizerunku Grupy Kapitałowej.

Celem zarządzania ryzykiem reputacji jest ochrona wizerunku Grupy Kapitałowej oraz ograniczanie prawdopodobieństwa wystąpienia i wysokości straty reputacyjnej.

Zarządzanie ryzykiem reputacji w Grupie Kapitałowej obejmuje w szczególności:

- monitorowanie zewnętrznych i wewnętrznych kanałów komunikacji Banku z otoczeniem pod kątem identyfikacji negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych,
- gromadzenie i analizowanie informacji dotyczących wystąpienia albo możliwości wystąpienia zdarzenia wizerunkowego,
- rejestrowanie danych o zidentyfikowanych negatywnych skutkach zdarzeń wizerunkowych w Grupie Kapitałowej,
- dobór efektywnych narzędzi dla działań osłonowych służących eliminowaniu, łagodzeniu lub minimalizowaniu niekorzystnego wpływu negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych na wizerunek Grupy Kapitałowej oraz ich realizowanie,
- analizowanie charakteru, wagi, skali i dynamiki negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych,
- określanie poziomu ryzyka reputacji.

Grupa Kapitałowa na bieżąco prowadzi monitorowanie i rejestrowanie zdarzeń wizerunkowych, natomiast pomiar poziomu ryzyka reputacji dokonuje w okresach rocznych. Odbiorcami informacji o poziomie ryzyka reputacji są komórki Pionu Ryzyka Bankowego.

- w wysokości uchwalonej przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy,
- fundusz ogólnego ryzyka – tworzony jest zgodnie z ustawą – Prawo bankowe z zysku po opodatkowaniu,
- niepodzielony wynik z lat ubiegłych,
- wynik finansowy netto w trakcie zatwierdzania oraz wynik netto bieżącego okresu sprawozdawczego – obliczony zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości, pomniejszony o wszelkie przewidywane obciążenia i dywidendy, w kwotach nie większych niż kwoty zysku zweryfikowane przez biegłego rewidenta.

Ponadto fundusze podstawowe pomniejszane są o:

- wartości niematerialne wycenione według wartości bilansowej,

- zaangażowania kapitałowe⁵ Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń, wyrażone w postaci:
  - posiadanych akcji lub udziałów,
  - kwot zakwalifikowanych do zobowiązań podporządkowanych,
  - innego zaangażowania kapitałowego w składniki zaliczane do funduszy własnych lub kapitałów tych podmiotów, w tym dopłaty na rzecz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, według wartości bilansowej w wysokości 50% tych zaangażowań,
- niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży.

W skład funduszy uzupełniających wchodzi:

- niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży – w wysokości 60% ich wartości przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym,
- zobowiązania podporządkowane, rozumiane jako zobowiązania z tytułu przyjęcia przez Bank – w kwocie i na zasadach ustalonych w decyzji Komisji Nadzoru Bankowego, środków pieniężnych spełniających zgodnie z umową łącznie następujące warunki:
  - środki pieniężne przyjęte na okres co najmniej 5 lat (okres umowy),
  - środki pieniężne nie mogą być wycofane z banku przed upływem okresu umowy,
  - środki pieniężne podlegają zwrotowi w ostatniej kolejności w przypadku upadłości banku lub jego likwidacji,
  - zwrot środków pieniężnych nie jest zabezpieczony przez bank bezpośrednio lub pośrednio.

Ponadto fundusze uzupełniające pomniejszane są o 50% wartości zaangażowań⁵ kapitałowych Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń. W przypadku, gdyby wartość tych pomniejszeń obniżyła wysokość funduszy uzupełniających poniżej zera, kwota ta odejmowana jest od funduszy podstawowych.

Dodatkowo w rachunku funduszy własnych Grupy Kapitałowej w ujęciu skonsolidowanym uwzględnia się odpowiednio:

- wartość firmy jednostek podporządkowanych (pomniejsza fundusze),
- ujemną wartość firmy jednostek podporządkowanych (powiększa fundusze),
- kapitały mniejszości (powiększają fundusze),

- różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych (ujemne pomniejszają fundusze, dodatnie powiększają fundusze).

Wartość kapitału krótkoterminowego odzwierciedla sumę dziennych zysków rynkowych:

- w 2008 roku – za drugie półrocze 2008 roku – w związku z uwzględnieniem w funduszach własnych zysku wykazanego w sprawozdaniu finansowym Banku za pierwsze półrocze 2008 roku, podlegającym przeglądowi przez biegłego rewidenta,
- w 2009 roku – za rok 2009.

Informacja o strukturze funduszy własnych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 3.1.

Tabela 3.1

	Grupa		Bank	
	2009	2008	2009	2008
FUNDUSZE WŁASNE	17 865	12 885	16 938	12 389
Fundusze podstawowe (Tier 1)	16 254	11 266	15 756	11 004
fundusze zasadnicze	16 805	9 799	16 574	9 612
fundusz ogólnego ryzyka	1 070	1 070	1 070	1 070
wynik z lat ubiegłych	249	53	0	0
wynik okresu bieżącego	0	1 825	0	1 825
wartości niematerialne	-1 573	-1 353	-1 269	-1 155
zaangażowania kapitałowe	-142	-73	-568	-306
niezrealizowane straty na instrumentach DDS	-53	-43	-53	-42
różnice kursowe z przeliczenia	-109	-57	0	0
kapitały mniejszości	7	46	0	0
Fundusze uzupełniające (Tier 2)	1 481	1 529	1 053	1 294
zobowiązania podporządkowane	1 601	1 601	1 601	1 601
niezrealizowane zyski na instrumentach DDS	23	1	19	0
zaangażowania kapitałowe	-142	-73	-568	-306
Kapitał krótkoterminowy (Tier 3)	130	91	130	91

W 2009 roku fundusze własne Grupy Kapitałowej wzrosły o ok. 4,9 mld złotych głównie wskutek ich zasilenia z tytułu emisji akcji Banku kwotą 5,1 mld złotych przy jednoczesnym wzroście zaangażowań kapitałowych pomniejszających fundusze własne Grupy Kapitałowej w kwocie ok. 138 mln złotych. W funduszach własnych nie został uwzględniony zysk netto za 2009 rok.

Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Banku w dniu 30 czerwca 2009 r. podjęło decyzję o wypłacie 34,71% zysku netto za 2008 rok (tj. kwotę 1 mld zł) w postaci dywidendy. Pozostałą część zysku netto Banku za 2008 r. (tj. kwotę 1,9 mld zł) przeznaczono na podwyższenie kapitału rezerwowego.

Jednocześnie Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy zdecydowało o podwyższeniu kapitału zakładowego Banku o kwotę nie wyższą niż 300 mln zł poprzez emisję nowych akcji Banku.

⁵ Zaangażowania w podmioty finansowe, spełniające warunki z § 5.1 uchwały nr 381/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie innych pomniejszeń funduszy podstawowych, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy podstawowych banku, innych pozycji bilansu banku zaliczanych do funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy uzupełniających banku, pomniejszeń funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy uzupełniających banku; oraz zakresu i sposobu uwzględniania działania banków w holdingach w obliczaniu funduszy własnych (Dz. Urz. KNF z 2008 roku Nr 8, poz. 35).

4. WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)

Informacja o strukturze wymogów kapitałowych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 4.1.

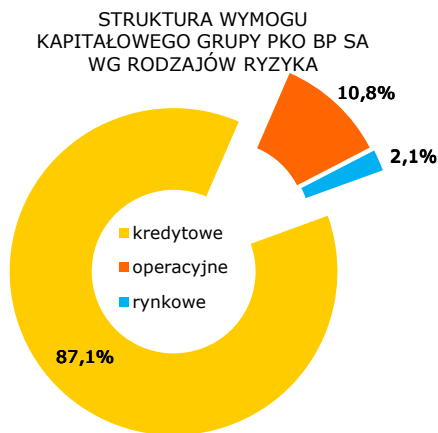
Tabela 4.1

	Grupa		Bank	
	2009	2008	2009	2008
Łączny wymóg kapitałowy	9 749	9 127	9 491	8 822
Ryzyko kredytowe	8 488	7 676	8 303	7 463
kredytowe (księga bankowa)	8 414	7 515	8 229	7 301
kredytowe kontrahenta (księga handlowa)	74	162	74	162
Ryzyko rynkowe	204	203	230	203
walutowe	0	0	0	0
cen towarów	0	0	0	0
cen kapitałowych papierów wartościowych	2	1	2	1
szczególne cen instrumentów dłużnych	168	168	192	168
ogólne stóp procentowych	34	34	35	34
Ryzyko operacyjne	1 057	1 248	957	1 156
Inne rodzaje ryzyka*	0	0	0	0

* Obejmuje wymogi z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań oraz przekroczenia progu koncentracji.

Na dzień 31.12.2009 r. największą część łącznego wymogu kapitałowego Grupy Kapitałowej stanowił wymóg z tytułu ryzyka kredytowego (ok. 87%) – wykres 4.1.

Wykres 4.1

Na dzień 31.12.2009 roku:

- wymóg kapitałowy na ryzyko kredytowe i ryzyko kredytowe kontrahenta został wyznaczony zgodnie z metodą standardową (załączniki nr 4 i nr 16 do uchwały nr 380/2008 KNF),
- wymóg kapitałowy na ryzyko rynkowe został wyznaczony metodami podstawowymi (załączniki nr od 6 do 10 do uchwały nr 380/2008 KNF),
- wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne został wyznaczony metodą standardową (załącznik nr 14 do uchwały nr 380/2008 KNF),
- wymóg kapitałowy z tytułu:
  - ryzyka rozliczenia i ryzyka dostawy – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 11 do uchwały nr 380/2008 KNF,
  - przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań – został obliczony

zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 12 do uchwały nr 380/2008 KNF,

- przekroczenia progu koncentracji kapitałowej – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 13 do uchwały nr 380/2008 KNF.

Skala działalności handlowej Banku i Grupy jest znacząca, w związku z czym łączny wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego stanowi sumę wymogów kapitałowych na ryzyko:

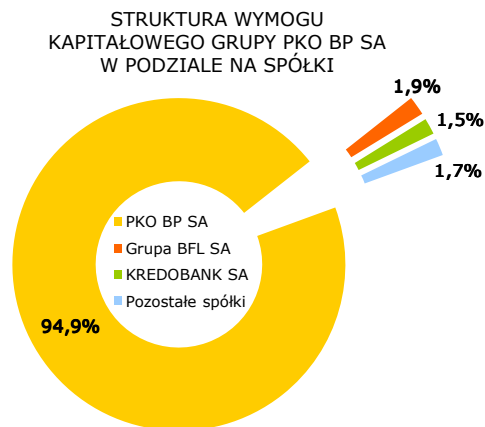
- walutowe,
- cen towarów,
- cen kapitałowych papierów wartościowych,
- szczególne cen instrumentów dłużnych,
- ogólne stóp procentowych.

Istotny wzrost w 2009 roku portfela kredytowego Grupy Kapitałowej (o 15%) przyczynił się do wzrostu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego.

Wymogi kapitałowe Banku oraz Grupy z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań oraz progu koncentracji kapitałowej wynosiły zero na koniec 2008 i 2009 roku, ponieważ takie przypadki nie występowały.

Znaczącą część (ok. 95%) łącznego wymogu kapitałowego Grupy stanowiły wymogi kapitałowe Banku (wykres 4.2).

Wykres 4.2

Znaczna część wymogu kapitałowego zarówno Grupy (tabela 4.2), jak i Banku (tabela 4.3), wynika z ekspozycji w portfelu bankowym, w szczególności w zakresie wymogu tworzonego na ekspozycje bilansowe (ponad 80%).

Tabela 4.2

	Grupa PKO BP SA		
	2009		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Wymóg kapitałowy*	8 414	245	8 658
Ekspozycje bilansowe	7 647	94	7 741
Zobowiązania pozabilansowe	724	76	800
Instrumenty pochodne	43	74	117

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególnie cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

Tabela 4.3

	Bank PKO BP SA		
	2009		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Wymóg kapitałowy*	8 229	269	8 498
Ekspozycje bilansowe	7 452	114	7 566
Zobowiązania pozabilansowe	734	81	815
Instrumenty pochodne	43	74	117

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególnie cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

4.1. RYZYKO KREDYTOWE

Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego oraz ryzyka kredytowego kontrahenta na dzień 31.12.2009 roku został wyliczony metodą standardową zgodnie z załącznikiem nr 4 oraz 16 do uchwały nr 380/2008 KNF. Wartość tego wymogu kapitałowego Grupy w podziale na poszczególne klasy ekspozycji prezentuje tabela 4.4.

Tabela 4.4

STRUKTURA WYMOGU KAPITAŁOWEGO NA RYZYKO KREDYTOWE

Grupa PKO BP SA 2009	
ŁĄCZNIE	8 488
Detaliczne	4 002
Przedsiębiorstwa	2 756
Rządy i banki centralne	13
Zabezpieczenie na nieruchomościach	969
Inne ekspozycje	317
Instytucje (banki)	142
Samorządy terytorialne i władze lokalne	51
Przeterminowane	228
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe*	10

* Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

W 2009 roku wymóg kapitałowy Grupy Kapitałowej z tytułu ryzyka kredytowego (łącznie z ryzykiem

kredytowym kontrahenta) wzrósł w stosunku do roku 2008 o 812 mln złotych, co wynikało głównie ze wzrostu akcji kredytowej Banku.

Najwyższy wymóg kapitałowy Grupa Kapitałowa jest zobowiązana utrzymywać na pokrycie ryzyka związanego z ekspozycjami detalicznymi i ekspozycjami wobec przedsiębiorców, co wynika z dużego zaangażowania Banku wobec tych rodzajów podmiotów. Niski wymóg kapitałowy na ekspozycje wobec rządów i banków centralnych, mimo wysokiej wartości ekspozycji, wynika z niskich wag ryzyka przypisywanych tym podmiotom (znaczącą część tych ekspozycji stanowią złotowe papiery wartościowe Skarbu Państwa i NBP, dla których waga ryzyka wynosi 0%).

Wartość ekspozycji zabezpieczonych uznawalnymi, zgodnie z Bazyleą II, typami zabezpieczeń umożliwiającymi redukcję wysokości wymogu kapitałowego wyniosła na koniec 2009 roku 1,03 mld złotych (tabele 4.5 i 4.6).

Tabela 4.5

EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE GWARANCJAMI Grupa PKO BP SA 2009

ŁĄCZNIE	634
Detaliczne	208
Przedsiębiorstwa	381
Rządy i banki centralne	8
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0
Inne ekspozycje	20
Instytucje (banki)	0
Samorządy terytorialne i władze lokalne	6
Przeterminowane	11
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe*	0

* Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

W ramach technik ograniczania ryzyka kredytowego Bank, zgodnie z Bazyleą II, wykorzystuje gwarancje (93% przyjętych przez Bank gwarancji wynika z poręczenia Skarbu Państwa) oraz zabezpieczenia finansowe – rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego (głównie zastawy rejestrowe na papierach wartościowych, nieodwołalne blokady środków na rachunku bankowym lub rachunku lokaty złożonej w Banku oraz wpłata środków pieniężnych na rachunek Banku). Bank stosuje kompleksową metodę uwzględniania zabezpieczeń finansowych, wykorzystującą korekty wartości zabezpieczeń. Poza zabezpieczeniami finansowymi i gwarancjami Bank wykorzystuje zabezpieczenia hipoteczne dla celów klasyfikacji ekspozycji do klas ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach. Wartość portfela tych ekspozycji wyniosła na koniec 2009 roku ok. 16,7 mld złotych.

Bank nie przeprowadził w 2009 roku, ani we wcześniejszych latach, transakcji sekurytyzacyjnych

w rozumieniu ustawy – Prawo bankowe oraz przepisów nadzorczych.

W 2009 roku Bank (jednostka dominująca) przeprowadził trzy transakcje sprzedaży wierzytelności bilansowych i pozabilansowych, zakwalifikowanych do kategorii ryzyka stracone (wszystkie transakcje przeprowadzono do funduszu sekurytyzacyjnego). Sprzedaż objęła 59 tysięcy sztuk wierzytelności detalicznych o łącznej wartości 627,8 mln złotych oraz 2,9 tysięcy sztuk wierzytelności gospodarczych o łącznej wartości 885,3 mln złotych.

Tabela 4.6

**EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE UZNANYMI
ZABEZPIECZENIAMI FINANSOWYMI***
Grupa PKO BP SA
2009

ŁĄCZNIE	396
Detaliczne	163
Przedsiębiorstwa	200
Rządy i banki centralne	8
Zabezpieczenie na nieruchomościach	3
Inne ekspozycje	0
Instytucje (banki)	0
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0
Przeterminowane	22
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe**	0

* Po uwzględnieniu korekt z tytułu zmienności.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Poniższe tabele prezentują informacje o wartości ekspozycji (przed i po zastosowaniu technik ograniczania ryzyka kredytowego), w podziale na klasy ekspozycji oraz stopnie jakości kredytowej kontrahenta na dzień 31.12.2009 roku. Około 82% ekspozycji nie posiada stopnia jakości kredytowej. Wynika to z niewielkiej liczby podmiotów funkcjonujących na polskim rynku, które posiadają oceny wiarygodności kredytowej przyznane przez uznane agencje ratingowe. Ekspozycje posiadające stopień jakości kredytowej to głównie: papiery wartościowe i należności wobec Skarbu Państwa oraz NBP, a także transakcje przeprowadzane z innymi bankami.

Tabela 4.7

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PRZED ZASTOSOWANIEM TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO

Grupa PKO BP SA
2009

	PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA							Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	67 052	0	0	67 052
Przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	36 374	129	-1 514	34 990
Rządy i banki centralne	0	22 719	0	158	0	0	468	200	-1	23 544
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0	0	0	0	0	0	16 691	0	-9	16 682
Inne ekspozycje	0	0	0	0	0	0	10 079	1 201	-956	10 324
Instytucje (banki)	2 390	1 917	700	41	4	376	479	256	-639	5 522
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	185	122	0	0	0	2 864	0	0	3 171
Przeterminowane	0	0	71	529	0	0	1 906	0	0	2 506
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	0	0	0	0	1 773	0	0	1 773
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	255	22	-189	88
Razem	2 390	24 821	892	728	4	376	137 941	1 809	-3 309	165 651

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Tabela 4.8

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PO ZASTOSOWANIU TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO
Grupa PKO BP SA
2009

	PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA							Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	66 705	0	0	66 705
Przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	35 833	129	-1 514	34 448
Rządy i banki centralne	0	22 719	0	158	0	0	1 040	200	-1	24 116
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0	0	0	0	0	0	16 690	0	-9	16 680
Inne ekspozycje	0	0	0	0	0	0	10 059	1 201	-956	10 305
Instytucje (banki)	2 390	1 917	700	41	4	376	479	256	-639	5 522
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	185	122	0	0	0	2 886	0	0	3 193
Przeterminowane	0	0	71	529	0	0	1 874	0	0	2 474
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	0	0	0	0	1 773			1 773
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	255	22	-189	88
Razem	2 390	24 821	892	728	4	376	137 593	1 809	-3 309	165 303

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych uwzględniająca techniki ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Największy wpływ na wysokość wymogu kapitałowego Grupy z tytułu instrumentów pochodnych w 2009 roku miały transakcje IRS, CIRS i opcje (tabela 4.9).

Tabela 4.9

WYMÓG KAPITAŁOWY
Z TYTUŁU INSTRUMENTÓW POCHODNYCH*
2009
Grupa PKO BP SA

	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Instrumenty pochodne	43	74	117
IRS	6	50	57
CIRS	34	2	36
Opcje	0	16	16
Forward	0	4	4
SWAP	3	0	3
Revers Repo	0	2	2

* Ryzyko kredytowe i ryzyko kredytowe kontrahenta.

W 2009 roku w procesie wyliczenia wymogu kapitałowego dla instrumentów pochodnych nie było uwzględniane saldowanie ekspozycji bilansowych i pozabilansowych.

W procesie wyliczania wymogów kapitałowych Bank wykorzystuje oceny wiarygodności kredytowej nadawane przez następujące zewnętrzne instytucje wiarygodności kredytowej (agencje ratingowe):

- Moody's Investors Service,
- Standard and Poor's Ratings Services,
- Fitch Ratings.

Proces przenoszenia oceny emitenta i emisji na pozycje spoza portfela handlowego na potrzeby wyliczania wymogów kapitałowych został w Banku zaimplementowany zgodnie z zapisami załączników nr 4 oraz nr 15 do uchwały nr 380/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 roku oraz uchwały nr 387/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 roku⁶.

4.2. RYZYKO RYNKOWE

Ryzyko rynkowe Grupy Kapitałowej PKO BP SA jest determinowane przede wszystkim przez Bank. Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego Grupy Kapitałowej jest wyliczany zgodnie z przepisami uchwały nr 380/2008 KNF. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka walutowego, ryzyka kapitałowego papierów wartościowych, ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych Bank stosuje metody podstawowe. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych Bank wykorzystuje metodę zaktualizowanego średniego okresu zwrotu.

Wartość sumy wymogów kapitałowych na ryzyko rynkowe w 2009 roku nie uległa istotnym zmianom. Największy udział w wymogu na ryzyko rynkowe ma wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych (ok. 82%) i wynika z utrzymywania na portfelu handlowym korporacyjnych i komunalnych dłużnych papierów

⁶ Uchwała nr 387/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie określenia ocen wiarygodności kredytowej nadawanych przez zewnętrzne instytucje oceny wiarygodności kredytowej, z których bank może korzystać w celu ustalenia wymogów kapitałowych i zakresu korzystania z tych ocen oraz ich powiązania ze stopniami jakości kredytowej (Dz. Urz. KNF z 2008 roku Nr 8, poz. 41).

wartościowych oraz gwarantowania przez Bank emisji tych papierów. Kolejnym, istotnym co do udziału, rodzajem wymogu kapitałowego jest wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych (ok. 17%).

Zmiana wielkości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego w ujęciu skonsolidowanym w 2009 roku była konsekwencją skali wyłączeń transakcji wzajemnych w kalkulacji wymogu kapitałowego.

Wymóg kapitałowy z tytułu pozostałych rodzajów ryzyka rynkowego wynosi ok. 2 mln złotych. Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka walutowego wynosi zero, gdyż całkowita pozycja walutowa nie przekracza 2% funduszy własnych Banku, natomiast z tytułu cen towarów wynosi zero ze względu na brak w portfelu Banku tego typu instrumentów.

4.3. RYZYKO OPERACYJNE

Decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy ma Bank PKO BP SA. Pozostałe spółki zależne

Grupy Kapitałowej, ze względu na ich znacznie mniejszą skalę działalności, generują jedynie ograniczone ryzyko operacyjne.

Na koniec 2008 roku Bank wyliczał wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego według metody podstawowego wskaźnika, zgodnie z załącznikiem nr 14 uchwały nr 1/2007 KNB. Od stycznia 2009 roku wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego w Banku obliczany jest przy wykorzystaniu metody standardowej zgodnie z załącznikiem nr 14 uchwały nr 380/2008 KNF.

Wartość wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne Grupy wyniosła 1,06 mld złotych (w tym 957 mln złotych stanowił wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne Banku).

W 2009 roku Bank kontynuował prace w ramach projektu wdrożenia zaawansowanych metod pomiaru ryzyka operacyjnego.

5. KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)

Kapitał wewnętrzny to szacowana przez Bank kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Banku oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

Kapitał wewnętrzny w Grupie Kapitałowej PKO BP SA jest obliczany na pokrycie każdego z istotnych rodzajów ryzyka:

- ryzyka kredytowego, w tym ryzyka niewypłacalności i ryzyka koncentracji,
- ryzyka walutowego,
- ryzyka stopy procentowej,
- ryzyka płynności,
- ryzyka operacyjnego,
- ryzyka biznesowego (obejmującego ryzyko strategiczne).

Bank cyklicznie monitoruje istotność poszczególnych rodzajów ryzyka odnoszących się do działalności Banku i pozostałych spółek zależnych Grupy Kapitałowej.

Łączny kapitał wewnętrzny Grupy Kapitałowej stanowi sumę wysokości kapitału wewnętrznego niezbędnego do pokrycia wszystkich istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności spółek Grupy Kapitałowej (przyjmowany do kalkulacji kapitału wewnętrznego współczynnik korelacji pomiędzy poszczególnymi rodzajami ryzyka oraz poszczególnymi spółkami Grupy Kapitałowej Banku wynosi 1).

Wysokość kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka kredytowego ustala się na poziomie straty nieoczekiwanej dla portfela ekspozycji, objętych portfelowymi miarami ryzyka i wylicza się w oparciu o model wartości zagrożonej. Nieoczekiwana strata kredytowa jest różnicą

pomiędzy wysokością wartości narażonej na ryzyko (CVaR) oraz wysokością straty oczekiwanej (EL). Dla portfeli kredytowych nieobjętych portfelowymi miarami ryzyka przyjmuje się, że kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego jest równy wymogowi kapitałowemu z tytułu ryzyka kredytowego obliczonemu zgodnie z metodą standardową.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego koncentracji ustala się jako iloczyn:

- mnożników narzutu kapitału wewnętrznego dla każdego z istotnych rodzajów ryzyka koncentracji i
- kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka kredytowego niewypłacalności.

Wysokość ekspozycji w stosunku do kontrahenta będącego instytucją finansową wyznacza się na podstawie wartości rynkowej dla transakcji bilansowych (lokat i obligacji) oraz na podstawie ekwiwalentu bilansowego, rozumianego jako suma kosztu zastąpienia i przyszłej potencjalnej ekspozycji kredytowej, dla transakcji pozabilansowych, pomniejszając wyliczoną wartość o wysokość stopy odzysku. Wartości stopy odzysku oraz prawdopodobieństwa niewypłacalności dla ekspozycji wobec instytucji finansowych wyznaczane są na podstawie danych agencji ratingowej Moody's.

Do obliczenia kapitału wewnętrznego z tytułu ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka walutowego stosowana jest metodologia wartości zagrożonej z uwzględnieniem wyników testów warunków skrajnych.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka płynności jest równy sumie kapitału wewnętrznego na pokrycie niedoboru aktywów płynnych w stosunku do wymaganego poziomu określonego w Banku oraz kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka spread'u

związanego ze sprzedażą całego portfela papierów wartościowych.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka operacyjnego Banku przyjmowany jest w wysokości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego wyznaczanemu – za rok 2008 metodą wskaźnika podstawowego, a za rok 2009 metodą standardową. Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka operacyjnego spółek zależnych Grupy Kapitałowej przyjmowany jest:

- dla spółek finansowych Grupy Kapitałowej – w wysokości dodatkowego wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego wyliczanego metodą wskaźnika podstawowego,
- dla spółek niefinansowych – w wysokości maksymalnej z ostatnich 3 lat wartości rocznych strat operacyjnych

Kapitał wewnętrzny na ryzyko biznesowe jest wyznaczany w proporcji do wyniku na działalności bankowej.

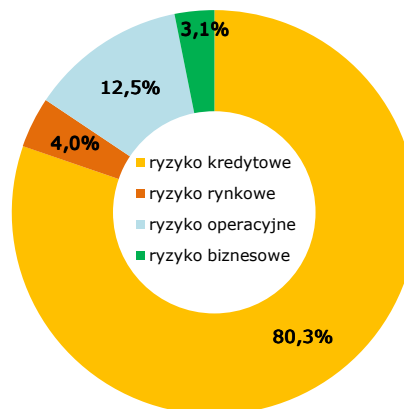
Kapitał wewnętrzny na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka jest ustalany zgodnie z metodykami określonymi w regulacjach wewnętrznych akceptowanych przez Zarząd Banku. W przypadku dokonywania szacunków kapitału wewnętrznego w oparciu o modele statystyczne, stosowany jest roczny horyzont prognozy oraz poziom ufności 99,9%.

Poniższy wykres obrazuje strukturę kapitału wewnętrznego, w podziale na poszczególne rodzaje

ryzyka, oszacowaną na dzień 31.12.2009 roku dla Grupy.

Wykres 5.1

STRUKTURA KAPITAŁU WEWNĘTRZNEGO GRUPY PKO BP SA

Alokacja łącznego kapitału wewnętrznego jest przeprowadzana w podziale na linie biznesowe oraz spółki Grupy Kapitałowej Banku.

W celu oszacowania kwoty kapitału niezbędnej do prowadzenia bezpiecznej działalności w warunkach dekonjunktury, w Banku przeprowadzane są testy warunków skrajnych.

6. ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

Adekwatność kapitałowa jest stanem, w którym wysokość posiadanej przez Grupę Kapitałową PKO BP SA bazy kapitałowej jest wystarczająca do spełnienia wymagań regulacyjnych w zakresie wymogów kapitałowych (tzw. filar I) oraz kapitału wewnętrznego (tzw. filar II). Zarządzanie adekwatnością kapitałową ma na celu utrzymywanie, w sposób ciągły, kapitału na poziomie adekwatnym do skali oraz profilu ryzyka działalności Grupy Kapitałowej.

Proces zarządzania adekwatnością kapitałową w Banku obejmuje:

- identyfikację i monitorowanie istotnych rodzajów ryzyka,
- szacowanie kapitału wewnętrznego na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka oraz łącznego kapitału wewnętrznego,
- monitorowanie, raportowanie, prognozowanie i limitowanie adekwatności kapitałowej,
- dokonywanie alokacji kapitału wewnętrznego na obszary biznesowe, segmenty klienta oraz spółki Grupy Kapitałowej dla celów analiz rentowności,
- wykorzystywanie narzędzi wpływających na poziom adekwatności kapitałowej (w tym: narzędzi wpływających na poziom funduszy własnych, skalę

pomniejszych funduszy własnych oraz wysokość portfela kredytowego).

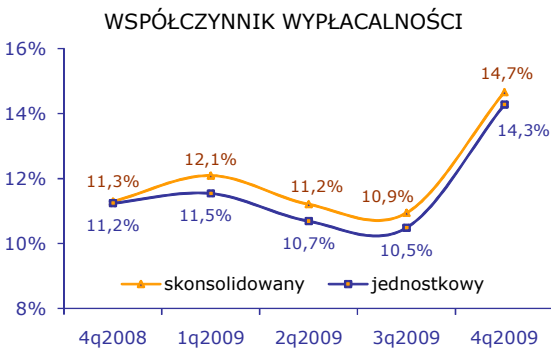
Głównymi miernikami adekwatności kapitałowej są:

- współczynnik wypłacalności, którego minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 8%,
- relacja funduszy własnych do kapitału wewnętrznego, której dopuszczalny minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 1,0.

Poniższy wykres prezentuje zmiany poziomu współczynnika wypłacalności Banku oraz Grupy Kapitałowej PKO BP SA.

Wykres 6.1

7. SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW

Accuracy Ratio (AR) – miara efektywności tablic scoringowych będąca stosunkiem efektywności rzeczywistej tablicy scoringowej do efektywności tablicy optymalnej; miara przyjmuje wartości od 0 do 1; wartość 0 oznacza brak zdolności dyskryminacyjnej tablicy (tzn. tablica scoringowa ocenia w sposób zbliżony do losowego gotowość kredytobiorcy do wywiązania się ze zobowiązań); wartość 1 oznacza, iż tablica w 100% jest w stanie zidentyfikować klienta, który stanie się niewypłacalny

Bazylea II – zbiór przepisów zewnętrznych określających nowe podejście do kalkulacji wymogów kapitałowych i zarządzania ryzykiem bankowym; w Polsce przepisami tymi była nowelizacja Prawa bankowego oraz przyjęcie uchwał nr 1-6/2007 KNB z marca 2007 roku, które zaczęły obowiązywać polskie banki od 1.01.2008 roku (przy założeniu wykorzystania opcji zawartej w § 14 ust. 1 uchwały nr 1/2007 KNB)

BSB (Buy-Sell-Back) – transakcja kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odsprzedaży po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

CDS (Credit Default Swap) – swap kredytowy (kredytowy instrument pochodny), którego przedmiotem jest niewypłacalność jednego podmiotu referencyjnego

CIRS (Currency Interest Rate Swap) – walutowa transakcja zamiany stóp procentowych

CRM (Credit Risk Mitigation) – technika ograniczania ryzyka kredytowego (uznawana przez Bazyleę II)

CSA (Credit Support Annex) – umowa zabezpieczająca - załącznik do umowy ramowej

Cząstkowa kontraktowa luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem, wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym

W 2009 roku wysokość współczynnika wypłacalności Banku i Grupy Kapitałowej utrzymywała się na bezpiecznym poziomie, powyżej zarówno limitów ustawowych, jak i wewnętrznych.

Na koniec 2009 roku w stosunku do końca 2008 roku współczynnik wypłacalności Grupy Kapitałowej wzrósł o 3,4 p.p. głównie w efekcie wzrostu funduszy własnych Banku z tytułu emisji akcji o kwotę 5,1 mld zł przy jednoczesnym wzroście wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, spowodowanego przede wszystkim wysoką dynamiką portfela kredytowego Grupy Kapitałowej Banku.

Cząstkowa urealniona luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem, wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym z uwzględnieniem urealnienia ich terminu zapadalności (wymagalności)

DDS – dostępne do sprzedaży – rodzaj portfela papierów wartościowych zgodnie z MSR

Ekspozycja kredytowa – aktywo, udzielone zobowiązanie pozabilansowe lub zawarta transakcja pozabilansowa (pochodna)

Filar I – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące minimalnych wymogów kapitałowych dla ryzyka kredytowego, rynkowego i operacyjnego

Filar II – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące wewnętrznych procesów zarządzania ryzykiem w banku i ograniczania tego ryzyka

Filar III – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące obligatoryjnych ujawnień informacji na temat profilu ryzyka oraz adekwatności kapitałowej banków

FRA (Forward Rate Agreement) – kontrakt terminowy na stopę procentową

FX Swap – swap walutowy

GMRA (Global Master Repurchase Agreement) – umowa ramowa stosowana w przypadku transakcji REPO i BSB/SBB

IBNR (incurred but not reported) – metoda grupowa szacowania utraty wartości ekspozycji kredytowych

IRB (Internal Ratings Based Approach) – metoda wewnętrznych ratingów stosowana do wyznaczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego

IRS (Interest Rate Swap) – transakcja zamiany stóp procentowych

ISDA (International Swap and Derivatives Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie Dealerów Swapowych

ISMA (International Securities Market Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie Rynku Papierów Wartościowych

Kapitał wewnętrzny – oszacowana przez bank kwota, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w jego działalności oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka (element tzw. Filaru II)

Kluczowe wskaźniki ryzyka (Key Risk Indicator – KRI) – wielkość związana z profilem ryzyka operacyjnego, która opisuje konkretne ryzyko, czynność lub proces z uwzględnieniem częstotliwości, podatności lub straty; KRI wykorzystuje się do dokonania szybkiego pomiaru, monitorowania ryzyka oraz w celu prognozowania przyszłych zagrożeń

KNB – Komisja Nadzoru Bankowego

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

Loan Market Association (LMA) – Stowarzyszenie Rynku Kredytowego

MSR – Międzynarodowe Standardy Rachunkowości

NBP – Narodowy Bank Polski

Nierzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego banku z tytułu ekspozycji wynika ze zobowiązania strony trzeciej do zapłacenia określonej kwoty w przypadku niewykonania zobowiązania przez dłużnika lub wystąpienia innych, określonych w umowie, zdarzeń kredytowych (gwarancje lub kredytowe instrumenty pochodne)

PKD – Polska Klasyfikacja Działalności

Portfel bankowy – operacje niezaliczone do portfela handlowego, w szczególności udzielone kredyty, pożyczki, lokaty i depozyty udzielane/przyjmowane w ramach działalności banku lub też w celu zarządzania płynnością

Portfel handlowy – operacje dokonywane na własny rachunek w celach handlowych, tj. z zamiarem uzyskania korzyści finansowych zwykle w krótkich okresach z rzeczywistymi cenami zakupu i sprzedaży lub też z innych odchyłeń cen lub parametrów cenowych, w tym w szczególności stóp procentowych, kursów walutowych, indeksów giełdowych oraz operacje dokonywane w celu zabezpieczenia ryzyka wynikającego z operacji zaliczonych do portfela handlowego

Poziom ufności – prawdopodobieństwo, wyrażone najczęściej procentowo, z jakim analizowana zmienna (strata Banku) nie przekroczy określonej wartości

Pozycja indywidualna dla danej waluty obcej (pozycja walutowa) – różnica sumy aktywów w danej walucie, pozabilansowych zobowiązań otrzymanych i aktywów indeksowanych do tej waluty obcej oraz sumy pasywów w tej walucie, pozabilansowych zobowiązań udzielonych i pasywów indeksowanych do tej waluty obcej

Prawdopodobieństwo niewypłacalności (Probability of Default – PD) – statystycznie oszacowane prawdopodobieństwo wystąpienia niewypłacalności kredytobiorcy w skali roku (określa poziom ryzyka kredytowego związanego z portfelem, które zmaterializuje się w przyszłości)

Punkt odcięcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego) bądź klasa ratingu klienta oraz klasa ratingu łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej

REPO – operacja pożyczania środków pod zastaw papierów wartościowych

Rezerwa płynności – różnica pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie dla danej waluty

Ryzyko biznesowe – ryzyko poniesienia strat wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany; obejmuje ono w szczególności ryzyko strategiczne

Ryzyko braku zgodności – ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Banku, pracowników Banku lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych

Ryzyko koncentracji – ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania Banku wobec pojedynczych podmiotów lub grup podmiotów, których zdolność spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika (np. sytuacji w branży, położenia geograficznego, powiązań pomiędzy podmiotami gospodarczymi itd.)

Ryzyko kredytowe – ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec Banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wiarygodności Banku w wyniku pogorszenia się zdolności kontrahenta do obsługi zobowiązań

Ryzyko płynności – ryzyko braku możliwości terminowego wywiązania się ze zobowiązań w wyniku braku płynnych środków

Ryzyko operacyjne – ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych

Ryzyko przedrozczeniowe – ryzyko utraty zdolności kredytowej kontrahenta w trakcie trwania transakcji zawartej z Bankiem

Ryzyko reputacji – ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyłeń od zaplanowanego wyniku finansowego Banku wskutek pogorszenia się wizerunku Banku

Ryzyko rozliczenia – ryzyko wynikające z możliwości niewypełnienia przez kontrahenta zobowiązań w momencie rozliczenia kontraktu

Ryzyko rynkowe – ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian parametrów rynkowych takich jak stopa procentowa i kurs walutowy lub zmienności tych parametrów (volatility)

Ryzyko strategiczne – negatywne konsekwencje finansowe spowodowane błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji w zakresie dotyczącym kierunku rozwoju strategicznego Banku

Rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego z tytułu ekspozycji banku wynika z prawa tego banku – w przypadku niewykonania zobowiązania przez kontrahenta, niewypłacalności, upadłości lub innego dotyczącego kontrahenta zdarzenia kredytowego określonego w dokumentacji transakcji oraz jeśli jest to konieczne depozytariusza przechowującego zabezpieczenie – do upłynnienia, dokonania transferu lub przejęcia, bądź zatrzymania określonych aktywów lub kwot

SBB (Sell-Buy-Back) – transakcja sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odkupu po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

Skumulowana kontraktowa luka płynności – suma wszystkich częściowych kontraktowych luk płynności liczonych od pierwszego przedziału a'vista do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana kontraktowa luka płynności

Skumulowana urealniona luka płynności – suma wszystkich częściowych urealnionych luk płynności liczonych od pierwszego przedziału a'vista do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana urealniona luka płynności

Strata nieoczekiwana (Unexpected Loss – UL) – różnica pomiędzy wartością zagrożoną ryzykiem kredytowym a stratą oczekiwaną

Strata oczekiwana (Expected Loss – EL) – statystycznie oszacowana wartość średniej (oczekiwanej) straty z tytułu ryzyka kredytowego, jaką bank spodziewa się ponieść na portfelu w ciągu jednego roku

Stress-test (analiza szokowa) – narzędzie zarządzania ryzykiem służące do oceny potencjalnego wpływu na sytuację banku określonego zdarzenia i/lub zmian parametrów rynkowych, które nie są standardowo opisane za pomocą miar statystycznych

System ratingowy – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem

klientów instytucjonalnych przy udzielaniu lub zmianie istotnych warunków transakcji kredytowej oraz w okresie realizacji transakcji kredytowej

System scoringu aplikacyjnego – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem klientów w oparciu o oceny scoringowe na podstawie informacji dostarczanych przez klienta

System scoringu behawioralnego – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem klientów głównie na podstawie transakcji występujących na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym służące do wyznaczania limitów kredytów odnawialnych

Umowa ramowa – porozumienie stron regulujące zasady współdziałania Banku z kontrahentami na rynku finansowym w odniesieniu do terminowych transakcji finansowych

Wartość godziwa – kwota, za jaką dany składnik majątku mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane, na warunkach transakcji rynkowej pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi nie powiązаныmi ze sobą stronami

Wartość zagrożona (Value-at-Risk – VaR) – potencjalna wartość straty, wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentów finansowych lub potencjalna wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych z tytułu zmian kursu walutowego, przy założeniu określonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

Wartość zagrożona ryzykiem kredytowym (Credit Value-at-Risk – CVaR) – potencjalna strata, jaka nie powinna zostać przekroczona z tytułu ryzyka kredytowego na utrzymywanym portfelu kredytowym, przy założeniu określonego (wysokiego) poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

Wskaźnik LTV – stosunek wysokości ekspozycji kredytowej do wartości nieruchomości, stanowiącej jej zabezpieczenie

Wskaźnik pokrycia – stosunek stanu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek do wartości kredytów i pożyczek ocenianych metodą zindywidualizowaną i portfelową

Współczynnik wypłacalności – główny miernik adekwatności kapitałowej, wyliczany jako iloraz funduszy własnych i sumy wymogów kapitałowych, przemnożony przez 8%

Wymóg kapitałowy – minimalna kwota kapitału, jaką bank, zgodnie z art. 128 Prawa bankowego oraz uchwałą nr 1/2007 Komisji Nadzoru Bankowego jest zobowiązany utrzymać na pokrycie ryzyka kredytowego, ryzyka rynkowego oraz ryzyka operacyjnego (element tzw. Filaru I NUK)

ZBP – Związek Banków Polskich